

HID

TÁRSADALMI, IRODALMI ÉS KRITIKAI SZEMLE

MEGJELENIK HAVONTA KÉTSZER

TARTALOM:

Szakács Gábor: A parasztság helyzete Délkelet Európában —	97
Petković-Dis—Lőrinc: Himnusz (vers) — — — — —	102
Kafka Margit: Süppedő talajon (elbeszélés) — — — —	103
Varga Jenő: Angol-amerikai ellentétek a második világ- háborúban — — — — —	111
Ósz Szabó János: Pilisi Sándor szalmát kér (novella) — —	113
Laták István: Búzavirág kövek közt (vers) — — — — —	115
Révész Illés: Világszemle — — — — —	116

FIGYELŐ

Thurzó Lajos: A vojvodinai dolgozó nők egészségügyi hely- zete a gyáripárban — — — — —	119
Fekete Béla: A Nyugat útja — — — — —	121
Ril: Ember és Természet — — — — —	125

KRÓNKA — — — — —	127
------------------	-----

„Világszemle“ című cikkünket rajtunk kívül álló okokból csak nagy kihagyásokkal közölhattük. A Szerk.

A parasztság helyzete Délkelet Európában c. cikkünk első közleménye utolsó szakaszának 8-ik sorában sajtóhiba maradt benn: „mert 100.— dinár“ helyett „mert 1.000.— dinár“ értendő.

E RENDEZTE-E
E LOFIZETÉSEET ?

A parasztság helyzete Délkelet Európában

(Második közlemény)

Vajjon lehet-e Délkelet Európa agrártermelését gépesíteni? Melyik hitelintézet nyújtana kölcsönöket a beruházásokra az eladósodott kisbirtokoknak és a szintén adósságok alatt nyögő középparasztságnak? Pedig Délkelet Európa termőföldjének nagy részét ezek a rétegek tartják kezükben. És tekintettel arra, hogy maguk az agrárállamok is eladósodtak, ilyen nagy terv keresztülviteléhez a Nyugat tőkésai sem adnak könnyűszerrel pénzt. De ha történetesen adnának is (a mai háborús viszonyoktól eltekintve), mi lehet egy nagyobb kölcsön feltétele? A kölcsönadott pénzből elsősorban a kölcsönzőktől kellene megvenni a gépeket. A kölcsön biztosítására állami jövedékeket kell a pénzesoportnak átadni (só, dohány, vasutak, stb.) és a kölcsön feltételeként jelentkeznek a különböző gazdasági engedmények követelése (bányák, iparvállalatok, építések). Mindezek tetejébe jönnek az óriási kamatok. Ilyen feltételekkel járó beruházásokat Délkelet Európa agrárállamai nem bírnak ki, mert már az eddigi kölcsönzések is félgymarmati sorba süllyesztették őket. Az anyagi eszközök megteremtésétől eltekintve szervezetenként lehetetlen megvalósítani a kisüzemű mezőgazdaság gépesítését. Egy traktor csakis 200 holdas birtokon fizetődik ki, a combain 400 holdon felül. Az apró magántulajdonok mesgyéinek kerülgetésére a traktor több hajtóerőt fogyasztana, mint a talaj megmunkálására. (Ezért kevés a traktor szövetkezeteinknél is. (A föld közös megművelésének gondolata fölvetődött ugyan némely pontjain Délkelet Európának, de hamarosan el is vetették, mert a paraszt-kollektív lelkiség kialakulásától féltek. A kisbirtok saját erejére támaszkodva nem bírja előteremteni a termelés fokozásához szükséges eszközöket. Ugyanez mondható a középbirtokok nagy részére is.)

A kisparasztság az általa termelt gabonaneműek jórészét maga fogyasztja. Az elfogyasztott mennyiség a család szaporodása következtében mind nagyobbá válik. Annak tagjait a válságokkal küzdő ipari termelés nem szívhatja fel, amint az a mai termelési rendszer virágzása idején történt. A kis- és középbirtokok nagyrésze az elmúlt két évtized alatt a paraszteszaládok szaporodásával még apróbb részekre bomlott. A kisbirtokok előnyei a nagybirtokkal szemben a kertű kultúra és az állattenyésztésben rejlik. Ezek nem lendíthetnek sokat a parasztságon. A kertészetre való áttérésnek létfeltétele az állam ipari fejlettségéből adódó városok sokasága, melyek a kertű veteményeket fogyasztják. Délkelet Európában ilyenfokú városi fejlettség nincs. Az állat-

tenyésztéshez szükséges feltételek szintén hiányoznak. Legelőkhöz, mezőségekhez nem jutott a földben részesített parasztság. A nagybirtokok legelőit, amennyiben azok léteztek, felosztották és így az agrárreformok végrehajtása után Európa állatállománya csökkent. Az állatállomány volt 100 darabokban

	1913	1925
ló	23.232	22.672
szarvasmarha	100.089	99.672
juh	127.668	125.697
sértés	70.157	61.883

Az állatállomány csökkenése egyben a tőke csökkenését is jelenti. A trágya hiányát súlyosan megérzi a szemtermelés. Annak minősége és mennyisége jóval alulmarad a trágyázott földek termésétől. Visszahatásában, ez befolyással van az állatállomány mennyiségére és minőségére is. Itt, Délkelet Európában az állatállomány silányabb minőségű, mint Európa többi államaiban és így, mint komoly tényező a nemzetközi piacokon nem jöhet számításba. (Kivételt képeznek a háborús évek.) Ennél a kérdésnél figyelembe kell venni a nyugati államok fogyasztásának csökkenését, ahol különböző jelszavakkal és módszerekkel szűkebbre vonják a nadrágszíjakat, hogy a tömegek élelmezésén megtakarított milliárdokat más célokra használják fel. Parasztságunknál az állattenyésztés nem érheti el azt a jelentőséget, mint amilyent elért Dániában.

A kisbirtok a saját erejéből nem állhat talpra külön-külön. Vajjon lehetséges-e közös erővel? Ezt a kérdést lennének hivatottak eldönteni a parasztság különböző gazdasági szervezetei, a szövetkezetek.

A szövetkezeti mozgalmak hirdetését megtaláljuk változó formákban mindenhol. A közgazdászok, a politikusok és a társadalmi alakulatok vezetői sohasem mulasztják el kihangsúlyozni a szövetkezetek fontosságát és azoknak áldásos voltát, valahányszor érintkezésbe kerülnek a parasztsággal. Mi az oka mégis, hogy Délkelet Európa agrárállamaiban a szövetkezeti mozgalom ilyen lassan halad előre? Mi az oka annak, hogy a már meglévő szövetkezetek sem mutathatnak fel csábító gazdasági eredményeket? Ezek ugyanis jobban hatnának minden szóbeli agitációnál.

A szövetkezeteknek ugyanúgy szükségük van befektetésekre szempontjából hitelekre, mint a magánbirtokoknak. A nyújtható kölcsön visszafizetésének biztosítékaul a szövetkezeti tagok vagyona szolgál. De a nagyméretű eladósodás folytán a kialakuló szövetkezetek hitelképessége gyenge. Már a megindulásnál nehézségekkel küszködnek. A termények elhelyezése a piacokon, a nemesített vetőmagvak és a tenyészállatok beszerzése tőkehiány következtében akadályokba ütköznek. Ezek az akadályok legyűrhetőek lennének, ha a mezőgazdasági és állati termékek egészséges piacra találnak. Egy jólmenő üzletnek minden pénzügyi szíven kölcsönöz. Csakhogy a piac, azaz a fogyasztás kérdését nem

szabályozhatják a szövetkezetek. A piackérdés szerves egésze a mai termelési rendszernek. A rendszerválság magával húzza mindazokat, akik a piaccal összeköttetésben állanak és ez elé a szövetkezés nem emelhet gátat. A legszebb példát erre Dánia, az úgynevezett parasztdorádó nyújtja.

Dániát mindig mintaszerű földműves államként emlegették, ahol a paraszt úszik a jólétben és ahol a mezőgazdasági kisüzem bebizonyította életképességét. A dán mezőgazdaság hosszú időn keresztül tényleg kitűnően működött. Ezt kedvező földrajzi helyzetének és az akkor még különleges termelési módszerének, a szövetkezeteknek köszönhetjük. Dánia még a múlt században meginduló tengerentúli gabonaverseny ellen nem a magas vámfalakkal védekezett, mint más agrárállam, hanem a szemtermelésről áttért az állattenyésztésre és takarmánytermelésre. Anglia és Németország szomszédsága, ahol a mezőgazdaság teljesen háttérbe szorult, kedvezett ennek az áttérésnek. A termelés átkapcsolása — el kell ismerni — gyorsan végbement. Dánia 1876-ban még 1.6 millió métermázsa gabonát exportált, de már 1895-ben 668 ezer métermázsa behozatalra szorult. A gabonaneműek termelésének esökkenésével párhuzamosan haladt az állatállomány növekedése. 1860-tól 1903-ig a marhák száma 54, a sertéseké 282, a baromfiak száma pedig 152%-al növekedett. Anglia piacait a dán agrárcikkek meghódították. A hús és szalonna export 1875-től 1895-ig 54 métermázsaról 980 ezer métermázsára emelkedett. A vajkivitel 120 ezer métermázsaról 440 ezerre. Dánia földbirtokainak 97.4%-át a 100 holdon aluli birtokok képezték és ilyen nagyméretű export lebonyolítása el sem képzelhető szervezkedés nélkül. A kiszállításra kerülő cikkek előállítására és azok minőségének ellenőrzése központi irányítást kívánt meg. Ebből a szükségszerűségből születtek meg a szövetkezetek. Az első termelő szövetkezetet 1882-ben alakították meg Hjeddingben (Jüttland). 1887-ben megalakul az első sertésenyésztő és húsfeldolgozó szövetkezet, 1889-ben az első baromfi és tojástermelő szövetkezet. Ezek a szövetkezetek sűrűn behálózták az egész országot, úgyhogy 1913-ban csupán a tejtermelő szövetkezetek száma elérte az 1050-et.

A dán szövetkezetek fejlődése a maitól eltérő viszonyok közepe ment végbe. A szövetkezetek kialakulásakor a tőkés termelési rend alighogy leváltotta a feudalizmust és még nem rágta bele magát a társadalom húsába annyira, mint ma. A pénztőke kiváltságos helyzetét még nem vívta ki magának és a társadalom gazdasági hálózatát még nem fonta maga köré teljesen. Az agrártermelés nem volt annyi adóssággal lebéklyózva, mint ma. Ez lehetővé tette Dánia parasztságának, hogy az akkor még fejlődésben lévő nyugati pénztőkétől és általában véve a banktőkétől függetlenül szervezze meg gazdasági életét, biztosítva így az abból származó jövedelemtöbbletet. Ma több, mint fél évszázad elmúltával, a kérdés ilymódon való rendezése teljesen lehetetlen. Az ilyen vállalkozások pénzintézetek bevonása nélkül el sem képzelhetők. Ez azt jelenti, hogy a mai viszonyok következtében kis

haszonra dolgozó szövetkezetek jövedelmük legnagyobb hányadát a pénzintézményeknek kénytelenek átadni. De a paraszt-eldorádó különleges helyzetéből és adottságaiból származó fénykora is leűnt. A piac kérdése romhadöntötte mindazokat a reményeket, amelyeket a dán mezőgazdasági kisüzem életképességéhez fűztek. Dánia még 1930-ban is 1.6 millió métermázsa vaját, 2.4 millió métermázsa sertéshúst és 680 ezer métermázsa tojást szállított külföldre. A kiszállított árúk 85%-át Anglia emészette fel.

Az ottavai konferencia megfosztotta Dániát a nagy kivitel lehetőségétől, mert Anglia kénytelen volt mezőgazdasági szükségleteit a dominiumokról fedezni, ipari termékeinek ottani elhelyezése érdekében. De nemcsak a dominiumok által kényszerített Anglia, hanem Németország és Franciaország is és azonkívül az összes államok a lehető legalacsonyabbra redukálták vajszükségletüket és önellátásra törekedtek. (A németországi vajhiány immár példabeszéd tárgya lett. Hiába köpülik a tőzsomszédságban a legzsírdúsabb tejszínvaját.) Eljött tehát az az idő, amikor a mai termelés belső ellentmondásai veszélybe sodorták Dániát is. 1933 folyamán több, mint 140 ezer tehenet öltek le, 1934-ben pedig csak betenként 5 ezret. A leölt állatok húsának 6%-ából szappant főztek, 94%-át elégették. 1933-ban 150 ezer métermázsa tojást dobtak a tengerbe. (1 métermázsa tojás 1600 darab.) Az eladósodottság és az uzsora ott is megnövekedett. Az agrárrolló (az ipari és az agrártermékek árai közötti különbség mérője) szárai kinyíltak a gyönyörűen berendezett kisparaszi gazdaságok az elszegényedés képét mutatják. Hiába van tehát Dánia földje kis- és középbirtokokra felosztva, hiába legkultúráltabb paraszt a dán, a termelési rendszer tervszerűtlenségéből eredő piachiány koldusbotra jutatta. Amint látjuk, a legtökéletesebben megszervezett és gépesített dán szövetkezetek sem állhattak ellent a mai termelés törvényeinek. Mennyiben tudnának akkor azokkal megbirkózni a most alakuló szövetkezetek?

Délkelet Európa agrárszövetkezetei kevés kivétellel a közép- és a nagyparasztság érdekeit szolgálják, de még ezeknek is csak 20—30%-át gyűjtötték maguk köré. Ezek a szövetkezetek lehetővé tették, hogy a városi piacok szükségleteit fedező cikkek árait szabályozzák bizonyos mértékben, az előbbemlített réteg érdekében. A kiviteli prémiumok szintén ezeknek az érdekeit szolgálták. Ezeket az előnyöket élvező réteg csekélyszámú a többséghez arányítva. A többség meg sem jelenik a fontosabb városi piacokon, a külfölddel pedig egyáltalán nincs összeköttetésben. A megalapított mintagazdaságok előnyeit a szétszaggatott kisbirtok nem élvezheti, ahogy nem kaphat a gépvásárlásokra nyújtott hitelekkel sem. A kisbirtok szétesését nem lehet megakadályozni és az agrárreform végrehajtása óta a kisbirtok rovására állandóan nő a nagybirtok.

Ma még mindig a kisbirtok van túlsúlyban Délkelet Európában. Románia összbirtokainak számából 1930-ban 74.9% esik az 5 hektáron aluli birtokokra, Jugoszláviában (1938) az 5 hektáron

aluli birtokok száma 37%, Bulgáriában (1937) 63.1%. Ebből látható, hogy a parasztságnak fele, sőt majdnem háromnegyed része 5 hektárnál kisebb földbirtokkal rendelkezik. A közigazdászok szerint egy családtag fenntartására 1 hektár föld szükséges. A parasztcsaládok száma rendszeren 5, de a 7—8 tagból álló család is megszokott jelenség. Ez azt jelenti, hogy a parasztcsaládok 50—80%-ánál 1—2 munkaerő, sok esetben 3 is fölöslegessé válik. A mezőgazdaság túlerőltet a munkaerőktől és hatalmas munkaenergiák mennek tönkre a falun, mivel az ipari fejlődés nem képes felszívni őket. A föld produktivitása csökkent, ezzel szemben a nép szaporodása az ellenkezőjét követeli. A szaporodás nem bővíti a piacot, mivel ez nem jár a kereseti lehetőségek kibővülésével is és így Délkelet-Európa népi zömének életnívója fokozatosan csökken.

A parasztság gazdasági helyzetéből fakad ideológiája és különböző politikai módszere. Mivel Délkelet-Európa középosztályának legnagyobb részét a parasztság képezi, a középosztály pedig nem rendelkezhetik kiforrt világnézettel, ezen a téren nagy tarkasággal találkozhatunk. Minden politikai vagy eszmei áramlat ebből a hatalmas kigyúratlan tömegeből akar magának követőket, hívőket toborozni. Ez a esőrtetés nem hiábavaló, mert aki rábeszéléssel, vagy meggyőzéssel tömeget nyer, annak fáradozásait siker koronázza. A siker tartama attól függ, hogy a szavakat mennyiben követik tettek, s hogy ez utóbbiak mennyiben nyúlnak bele a parasztság szociális helyzetébe.

A parasztság fogalmának meghatározásakor el kell térni a polgári közigazdaszatban használt általános paraszt jelzőtől, melylyel a föld népét jelölni szokták. A nagybirtokosnak kevés köze van a parasztsághoz, mert különböző összeköttetések útján (bank és ipari tőke) szorosán felzárkózott a felsőbb rétegekhez és ezeknek világnézetét teszi magáévá. A zsirosparasztságban megvan a felemelkedés vágya: kikerülni a paraszti környezetből. Amennyiben teheti, megkezdődik nála az urasodás, s minden eszközt felhasznál, hogy polgárrá váljék. Bent lakik a városban, lakását, ruházatát a polgársághoz idomítja. Ez az átalakulás a falu lakosságától társadalmilag elválasztja. A nagyparaszt életében tért hódít a munkátlanság, gyökeret ver nála a tőkés vagyonszerzés és a lappangó rémület a szegénységgel szemben. Ez a réteg is mindjobban elveszti paraszti jellegét.

Ezzel a két réteggel merő ellentétben áll a nincstelen földmunkásság. Fejlődése során teljesen eltávolodik a parasztságtól. Sem háza, sem földje, se szerszáma nincs. Ásón, kapán, kaszán kívül idegen számára a föld, melyet megművel, az állat és a szerző, amellyel dolgozik. Futóhomokként sodorja az élet, nemcsak vidékek, hanem országok, sőt földrészek között is. Amíg proletár mivolta nem válik benne öntudatosná, egészséges életakarása romboló kedvben tör magának utat. Ez a réteg az ipari munkássághoz közeledik és annak eszmevilágát veszi át. Csak ha mozgólódása

megtermékenyül ezekkel az eszmékkal, válik céltudatosá elkese-
redése. Közben más átalakuláson is keresztül megy. Földéhsége
lassan megszűnik és a modern nagybirtok helyébe, a körülötte élő
kisparasztság nyomorát látva, nem kíván kisbirtokokat állítani.
Amennyiben megmaradt nála a földéhség, a kisbirtokokat közös
megművelési alapon képzeli el.

A parasztság zömét a kis- és középparasztság képezi és tulaj-
donképpen rájuk lehet vonatkoztatni a parasztság elnevezését.
Ezeknek tömege legnagyobb Délkelet Európában. Kiforrt világné-
zetük nincs és a termelés virágzása, vagy hanyatlása úzi hol jobb-
ra, hol balra őket. A magántulajdon ideológiája a nagyparasz-
ság mellé állítja a gyarapodási lehetőség idején, míg ennek el-
tűnésekor balra tolódik. Nagy számánál fogva ez a réteg van ki-
téve leginkább a „paraszttideológiák“ rohamának.

(Folytatása következik)

Szakács Gábor

Himnusz

Ladislav Petković-Dis

*Legyints és gázold a mocsár határát,
Mely, mint az élet, lomha-puhán állong.
Temesd értelmed. Szídd mellre a párát:
A lép lehet, mely bárhol is rádvisong.*

*Hadd, tórd a hínárt. Hadd vonja be vakon
Szerelmünk, lelkünk, az élet húrjait.
Öltse nyelvét a lép. Te ne vedd zokon
Kaján szellemének roppant árnyait.*

*Legyints, hogy mindegy és húnyjad szemed be.
A férges kor hadd lépje át, a kába,
Emlékdicsőségünk: gázolja szennybe
Lápvirágok és dancs korcsok honába!*

*A Te, szemednek itt tükör nem terem!
Hát élj az emberkék bordély-zenéjén!
Ha kortyolja is véred a lép-verem,
Élj az örület s szegyen televényén!*

(ford. Lőrinc Péter)

Süppedő talajon

(Befejező közlemény)

— Mariska itt élt tizenöt évig! — mondta nagymama megelőzve a gondolatát. Mariska! Kapós leány volt pedig annakidején odabenn — sokszor hallotta az anyjától, — megyebálakon láncolt még hajnalig és a birtokos rokonok a falukról még tartották az atyafiságot az elvárosiasodott családdal. A „legjobb fiúk“ból tellett udvara, — de férjhez ki vette volna az agyonosztozkodott kis néhány-ezernyi vagyónával! És ez a derék sváb itten, az ura, tizenöt éve tartja áldott bőségben, hordja neki a városhól a jót, — Marlitt-regényt, dobostortalapokat, drága ruhát, finom porcellánt . . . És mindennel elégedetlen, koravén, ideges és elhízott asszony lett belőle. Gyűlölte, lenézte a falut, az úrinépét, — a „cselédhadat“ fejj a dombon, az uradalmi tisztházakban, — lenézte az urát is, pedig az normális, — igen, becsülivaló és kellemes, okos sváb. Hányszor hallott Klári ideges, panaszhangú sírást este a hálószoba falán át. „Megnyugodni, cicuka, eljön az ideje!“ Ez jött; tizenöt évig várt véletlen: egy jó vásárló a patikára. — Mariska harminnégy éves volt, fáradt arcú, szétesett és hervadó székeség. „Mire ennek már Pest?“ gondolta a leány titkos irigységgel.

Esténként megjött a házaspár nekividámodva, felvillanyozottan; és ilyenkor a réginek, kedvesnek érezte a szép falusi házat Klári. Milyen jó volt itt megpihenni minden nyáron; hányszor biztatta a nagynénjét: „Próbálná csak az ő életüket ott benn, azt próbálná csak! . . .“ Hát most itt maradhat a helyén, mosolyogta ideges örömben az asszony. Igen, átveheti a zsúfolt kamrát, csinálhat ő is tortákat a szálányi nagy konyha rézedényei közt, — az asztalához ül, az ágyába fekszik, — ő, az ő tizenöt évét fogja folytatni itten. Néha szinte belerémült. Így van! Majd folytatja a barátkozást a doktornéval, aki szolgái szeretettel húz hozzájuk, mert egyszerű családból való; — folytatja a gyűlölködést a gőgös uradalmiakkal; könnyökölni fog a zöld zsalú mögött és nézi a piacteret, a kékre-mázolt parasztházak suta sorát, nyári napszállat porában, fehér hóba takaritan, cupogós tavaszi sárban, — ezer estén, minden estén, — mindig. Ezek elmennek, — Pest vár reájuk, ismeretlen, várt, új élet . . . Pedig ő a fiatal!

De Bólyaival azért rohamosat haladt előre az ismeretségük minden új napon; a sok környező, idegen akarat szuggeszciója láncolta és kényszerítette egymáshoz e vadidegen emberpárt. A férfi már úgy tapadt a sarkához, mint a bojtorján; — félve röstelkedve, szenvedve; — szinte nem is vágytól, hanem valami érthetetlen obligótól kényszerítetten. Mintha élő szegény lett volna visszalépnie ettől, mintha rászólgálna azzal mindenkinek az eddig visszafojtott, gyilkos hahotájára, mintha meg kellene mutatnia, veritékesen bizonyítani valakinek, hogy állja a próbát és vállalja ezt a gyönyörű, magánál fölötthöz leányt. Egy délelőtt nyakig pirosodva, tévovázó elhatározással hczta ki az emlékkönyvét; írta bele öngyűlöletét! A Klári ajkán ki-

szökkent egy éles, véletlen kacaj, — aztán le se téve a himzést, sebtiben odafirkálta a nyitott lapra írónnal a nevét; szálkás, unalomig divatos betűivel. — Hebegve és ámulva köszönte meg, már értette, hogy megint ügyetlenséget mivelt, de sejtelve sem volt, hogy miért.

Hát így lesz ez mindig? Vigyázni, félni, függni tőle, — öltözni, erőlködni, igazodni e nő kedve szerint, hogy kiérdemelje, hogy el ne veszítse! Miért? Hát annyival különb? Számítgatta, szinte dühöseu acsarkodva magában. Egy tanulatlan, csak öltözéshez értő semmilány, üres és csúfondáros lelkű. Különb ember lesz öbelőle, ha ez után igazodik? Neki is megvoltak a fogalmai értékekről és mint minden lény, önmagán mérte őket. Dolgozni, tudni a mesterséget, becsületos lenni a pénzzel! Aki pedig asszony, az házias legyen, hű, takarékos, vallásos — — Mi köti hát ide mégis? — — Igen, igen, — hogy például száz férfi közül hány tudna ebbe beleszeretni; — talán valamennyi; — és száz nő közül ugyan hánynak akadna meg a szeme őraj? Ez, csak ez számít férfi és nő között.

Háborgó, reszketeg gondolatokkal jött rá ősi igazságokra, akik merő ujság voltak az ő hirtelen kinyílt életének. Csaknem mozdulatlanul ült a lány mellett a terrazon, szöllőlomb-szürte napmelegben, — oly közel, oly hatalmába-estetten. A homlokán néha verítékkal futott át a bémult, esengő, forró és ügyefogyott kívánczóság. Reszketett érte és tőle reszketett. Sokallotta őt önmagának. Rémülten ismételtette magában a kényszerképzeletet, hogy ez a pompázó női valóság, ez egyetlen és szabad, telt szépség oda, lesz adva öneki, kiszolgáltatva férfiú kényének, és ő . . . Hogy meri majd, hogy merheti? . . . A keblén libegő fehér csipkékre meredt gyorsan pislogva homálylő, vöröses pillájú, gyöngye szemével. Hát így lesz, ez a keserves feszültség, e nyomasztó kényszer és tiltó gát; — egy életen keresztül! — —

Miért húzza be úgy a szerencsétlen mind a két lábát a szék alá, — begömbítve, összeszorított térdekkel. Hisz jó cipője van. Miért nem rakja szabadon egymásra? Vagy a könyöke furcsa mozdulatai teszik? . . . Ezekon tűnődött ezalatt mellette ülve a leány és hófehér szálakat húzott keskeny keze a himzés vásznán.

Fellelékzettek mindaketten, ha nagymama visszaült közéjük a kötéssel. És ha vele maradt együtt néha a fiatal férfi, olyan ragaszkodó tisztelettel bánt vele, hogy az öreg nő meghatottan fogadta szívébe az „új vőt“ a mókás és néha csúfalkodó előbbi után. Ilyenkor Kláriról beszélt rendszeren, az árvaságáról, a drága, jó szívéről, amit csak ismerni kell; s a boldogult édesapjáról, aki bizonyosan szolid, komoly férjet kiváleg neki, ha még élne. És amilyen képet így színezett naiv és meleg fantáziája a leányról; ezt a Klárit, ő, hogy tudta volna szeretni a férfi; mérhetetlen, dagasztó boldogsággal, bizva és gyöngéden, — elgondolta, hogy férfias támaszra, erősségé lenne ő és mindene . . . és a szeme megtelt könnyel. Ilyen percben, erre a Klárirra gondolhatott az előző estén, amikor, — hát végre, — komolyan szóló nagymamának:

— Igen, hát azt gondolom, nagyságos asszony, — hogy igen; hogy megfelelne nekem, — hogy a kisasszonnyal egymásnak. Tetszene szólni, — talán méltóztatna, — hogy valamit fogok mondani.

Igen, — hisz tudom, hogy nekem kell szólni erről . . .

Nagymama értette, — eligazította sebtiben, könnyedén, mosolygósan. Hát persze, ez a sora ennek fiatalok közt. Na lám milyen nagy mesterek; így kifőzték az ő náta mellett! Hát igen, — legjobb lesz, ha ő nem is szól előre. — hanem itt lesz holnap a Mariskák búcsú-bankettje, — tud róla, ugye? Nagy este a Goldschmied-kozmában. Az ő nézete szerint legjobb lesz akkor nyélbeütni, muzikaszónál, báliai kedvben; hajdanába is úgy ment az — És akkor lehetne is mindjárt nyilvánosságra, — no, úgy féligmeddig, — tudja, sejtetni, már úgy viselkedni az itteniek előtt . . .

Nem fejezhette be, tettető palástolással fordult félre a hálás és megolvadt pillantás elől; álszorgos élénkséggel más beszéd tárgyba fogott. Klári jött, korai szilvákat hozott be szólóleveleken, kis ezüst tálon és otthonias, laza mozdulatokkal igazított a vasorához terített asztalon. Első pillanatban mindent megértett; — nem nézett a férfira és crezte az alakján, arcán, a két elfoglalt, fehér kezén legkivált — hódolatos, ellágyult, mégis egyszerre csaknem közelséges, birtokló és magabizott pillantását. A kezén, — Elkapta és szerette volna letörülni titkon, mintha valami állat, — egy kutya, — nyalt volna végig rajta hideg nedvességgel. Elfordult gyorsan és a nyitott ablakhoz ment. Nebézléptű inas, tagbaszakadt alakok, dologtól-lehúzott vállú sváb leányok mentek libasorban, vizeskantákat cipelve, végig a palón; nyújtott, érdesbangu beszéd, nehéz parasztszag szállt fel utánuk a nyáresti porral.

Igen, hát szép lenni estére!

A tükör előtt ült megint és gyakorlott kézzel nagy, laza hullámokat sütött a hajából a két halántéka fölé. Sietni kezdett, bár még nem volt oka rá, — rázva lengette a túlforró vasat; az iménti feszültséget szeles, gyors mozdulatokkal repkedte ki magából. Már kész is volt, ráfujt a lángra, — összecsapta a szerszámait. Hátrább lökte a forgótükör lapját és vízszinü síkjában egyszerre végiglátta egész magát. Szinte meglepte most ez; — a nyaka, vállalai fehérsége a nyitott ablak esti fényeiben átrózsállóan, elevenen; a gyöngyházfényű két karosú karja, ahogy ívelőn feje fölé emelte, utánanyújtva sugár és teli, hajlós derekát, amíg keblei kirajzolódtak az ing csipkeáttörésén. Lassan lejjebhúzta vállán a lány fodrokat. Szép! . . . Nézte elmerülve, lányos, idegenes csudálkozással, — hogy villózik féhéren és színtjátzóan az alkonyat előtt, egyre sugárzóbb homályban a fiatal női bőr. — Ez ő. De ezt, — — ezt is, — ő, mindent szabad lesz, — csókkal és mindenhogyan, — utánnanyúl majd és neki engednie kell, az övé lesz! . . . Hirtelen visszarántotta az ingvált és a két karja, mint két dacos, merev madárszárny, riadtan csuklott össze a keble fölött. Még a tükörbe meredt és már részenkint, küzködve torlódtott össze az új gondolat összevont szemöldökei mögött. — Hiszen őneki, — igen, igen, az anyjának is mindjárt volt, — neki is gyermeke lesz majd. Attól! Rá fognak hasonlítani, attól való lesz létük, — és az ő sohasem érintett fehérségén, büszke, finnyás testén át. Csunya, idegen kínokkal . . .

Visszaült hirtelen, mintegy megszedülve, előregörnyedt ültében; — akaratlanul mélyen a tükörlap fölé. Másra gondolni, másra gondolni most! . . . Ó hisz már agyonfáradt, már olyan, mint valami idegbeteg! Kimerült hosszú lelkifeszültségében a magakelletésnek, akarni-akarásnak; és már előbb a gyilkos, lélekvesztett reménytelenségek otthon! Pihenni kellene, csak legyen már valami biztos körülötte! Lám, az előbb elaludt itt a fotóiban, — semmit se gondolt, és tejszínű, jó, falusi szendergés volt az. Lehet lesz majd aludni sokat, nyugodtan; testies, zsidbadt kényelem lesz itten és illatozó kert, kőrishfák, libegő fehér függönyök! Abbahagyni, nem zaklatódni; gond nélkül, — csak élni! És ami jön, majd lassan fog, — magától; egyével, szépen jönnek a napok . . .

Összeszedődött; — már tudva nézett megint és meglátta az arcát nagyon közelről a tükörben. Egészen odafigyelt most, — újra magafeledten és érdeklődve. Most megint valami új, egészen csodálatos kifejezés verődött ki rajta, — az iménti percekből még talán, — és már akarattal, tudva maradt meg ebben. Lusta, szép nőstényvadak busa és királyi morcosága nézett elő a homályba árnýékolt nagy szemekből és rándulás nélkül, szinte összenötten vonalzott el a két különös rajzu ajak, mintha soha többé már semmi érdemeset nem találhatna a megnyílásra. De nézte magát. „Most megint ujféle vagyok! Százféle is tudok lenni!“ Még jobban előrehajolt, — csend és homály volt körülötte, — valami eszébe jutott.

Amiket tegnap gondolt, este, lefekvés után. Ilyenkor mindig szokott. Egészen másakat, mint a nappalok igazlító és rendbefogott gondja, akarása; de olyankor szándékosan engedte bele magát pihentető álmódásba, szinte időt szabott magának erre és a napi-valóságok satnya képeit alakította, játszotta át heves színekkel, lobogó, különös történetekké; — gyermekkora óta már, — és ő volt a főszereplő ezekben. Most ilyet! Ha ma este itt teremne valaki, — véletlenül; egészen idegen, új, erős, és hozzáillő. Báró Rédey! Ez jutott az eszébe! Évekkel ezelőtt kisodeig szolgabíróskodott itt, forma kedvéért és Mariska akkor még üde asszony volt, szőke és fehér, kedveshangú, tiszta illatú. Azóta tudta tőle, hogy betyáros, szilaj ritmusban, — szines, színados, de szép csatázásuk volt, csak vágy-ölelkezések, nekibúsult, magukért-szép szenvedélyű beszédek, jelek; a körülimádás dacos és fantasztikus, céltalan szépségei. A nénje életében ez a félév volt minden tartalom, érték, drága asszonyi bizonyosság; — ennek az emlékei. Ő kislány volt még akkor, nyurga és rövidszoknyás, — milyen sok éve annak már! Barnabőrű, daliás, — szép, egyenes ember volt, — nem nagyon fiatal; — ha jött, ő a szilvafa tetejéről leste mindig. Marlitt-könyvvel az ölen és minden vére, akkor a torkában lüktetett. Észre se vette őt azon a nyáron; — a másikon már elkerült innét. Hát hogyha az csak úgy, — valahogy kihajtana ma erre az estére, — ép erre járna a megyében és régi barátságából . . . Jönne a városi bandával, hangos, keserű kedvben; a hajában egy-két ősz már, — hogy átpiroslana iparkodna Mariska, szegény! Tíz éve annak már! Végignézne rajta titkon, nyers részvételt, bajuszát pödörve. Aztán . . . „Ó, abból a régi kis süldőleányból nőtt ilyen pompás teremtés! Csakugyan a régi Klárka!“ — És

már haladna lüktetve az este, cigány húzná az ő régi, híres nótáit, — már mellette ülne az asztal-sarkon, szembemélyült szemmel, és milyen összevágó, egymáshoztaláló volna most a beszédük, feleselő, osatás szavaik kardos, kedvéntölt szellemessége, a virtuosos kacajok mély, jelentős bánata. Most értenék egymást; most tudna olyanféle emberrel banni! Vízetzavarni, kötekedni a világgal; együtt utálni, szép göggel lenézni mindent, mindenkit. Csak ők egymásmaradtó; királyi pár. Mariska elgyűrött keserves arca meredne utánuk; — de őt vinné, már vinné bandaszóval, bolondul szöktetné prüszkölő paripákkal, cimeres hintón; más-mátkáját, rabolva, úrián.

Bolond — bolondság! Elvesző, messzi muzikaszó . . . Vagy hát nem ezt! Egy más, egészen másféle álom is van; még ennél különösebb, csodásabb. Az úgy kezdődik, — — igen, valódisággal kezdődik az is. Hogy egyszer, a télen még, a városbeli vasutállomásnál ismerősen köszört felé Goldschmied, a szendrői kocsmáros és ő bólintott némán. — „Az a másik a sógora, — mondta valaki súgva a közelben, — a sógora Bécsből. Nézd, milyen érdekes, művészképű!“ Kíváncsian megnézte akkor a Goldschmied kísérőjét. Borotváltarcu, nyulánk és fehérkezű ember volt, elevenpiros száját harapdálta, míg beszélt, — horgas és keskeny, libegő cimpájú orra mögött mélyen ült két okos, épnézésű madárszeme; aranykeretes üveg leplezte a pillantása élet, de megnézte őt élénken, félrekapott fejjel, felvillanva és elgyönyörködőn. De azalatt tovább beszélt, mosolygott állat simítgatva és hosszú, művészes haját; volt valami ideges és finom nyughatatlanság rajta, minden sebes mozdulatán . . . Bécsben azt mondják, színházigazgató, vagy valami ilyes a korosmárosné testvérbátyja. Hát az, — mi volna, ha az ma idetévedt volna épen! Goldschmiedet addig kényszerítik ilyenkor az urak, míg közéjük ül az asztalhoz, — gazdag ember, nagy kortes; — most szabadkozna, vendége van, mondaná. — Végre bejönne a vendég is; kutatón, kicsit arrogáns bizalmatlansággal nézne szét, óvatosan meghúzódva először egy asztalsarokban. — A pap jóváialiskodna, poharát kocintaná, a doktorné édeskésen kötne bele s a lapos tisztartóné emlegetné Wient, ahol nászúton volt. — — De az idegen tekintete ő rajta pihen már. Valami új operett szerelemdalát huzza a cigány, — és ő váratlanul, merészen énekbe fog, — hátradőlve a széken a korcsmakert hársfája alatt, a feje fölé emelt karjain támaszkodva, — dacos, hazárdos illetlenséggel, már senkivel sem törődőn. Csendesítve tisztán, nedves ajkakkal a szirén-dal alattomos, forró és megfogó dallamát. „En leszek az ételed, italod is én . . .!“ Nem tanult énekelni . . . semmi! Érezte, — biztos volt benne, hogy van valami megejtő, érdes, ingerlő szokatlanság a hangjában is; — és az arcával, a testtartásával azt tudta tenni, amit akar, — ha volna, aki megéértse, észrevegye azt egyszer. Valami ismeretlen, távoli és magános szenvedély fojtottságába merülne akkor az alakja, összezáruló, lázpiros ajkai. Döbönt csendességben egy halk, rövid taps! Az idegen felé indulna, a közelében ülne már és kurtán, óvatos udvariassággal kérdezne egyet-mást. Arcán műértő, okos szemében a felfedező, az üzletember palástolt öröme. — Aztán táncolna is neki ott, Barthosnak szólna, de csakhamar elválva a pártól, csodálatosan, külön lengene a fák

alatt; a kopott bosztonütemre új, megepő, magatalálta táncot; — grációzus tudatlansága, ösztönös, ritmusos teste minden mondanivalóját kiadná ebben; — hajlana hátrafeszült derékkal, lebegő karokkal; az arca, a tekintete, minden hajszála lejtene a tétova és cselekvő, szegény és gögös, szép, szép életet. Pihegve ülne mellé és az felé nyújtána a kezét. Most már komoly dolgokat magyarázna, mérsék-lőn és mérlegelve, — terveket, utat, a jövőt. Talán úgy szólítaná meg őt: „Kegyed!” — — de ez annyira más, — egy más világból szól hozzá. És ő vele mehetne a jövőbe, nagy, idegen életmozgásba, — mögötte maradna minden . . .

— Klári! Kláríka, — Klári! . . .

Ó, már neszek mozgolódtak a házban, készülő, suttogó sürgés a messzebb szobákon át; — és ő úgy elmerült itt. A nagymama hívása, — mind közelebb! Kinn súlyos, harmatnedves szürkület takarta már a kertet. Megmozdult és összeborzongott meztelen válla az este hűsétől.

— Klári, mit csinálsz fiam! Indulunk mindjárt, — még így vagy! Ahá, a hajad rendben! . . . Várj csak, gyertya kell ide!

Kigördült, kerek, csinos csípeivel, mint egy puha, fekete pamutgombolyag, — nyugalmas, körvonalas folt a szürkületben; biztató és biztos, kedves ceremónia-mester, — égő cigarettje ényhén pirosló tűzfolt, — mozgott ide-oda a homályban. Egy odábbi ablak más lámpafényt vetett a kertbe. „Mariskát most préselik odabenn!” — gondolta fiatalos gúnnyal a leány és szépen-nőtt, lágy derekán egykettőre megcsatolta a hajlós-csontú fűzöt. Két gyertyát hozott a nagymama és összetűzte a függönyöket.

— Hol a ruhád, kedves? Gyer csak, hadd nézzelek! Ez jól fog állni. Jaj, csakhogy ez a vasalónyom itt elől nagyon meglátszik. Hm, — kivágjuk mélyebbre? Nem lesz sok — egyelőre? Tudom már, — ide virágot tesszünk; nagyon piros növendékrózsát, csak egy párat. Mindjárt hozok a kertből! . . .

Esti csend, kolompszó, távoli kutyaugatások, — a harang! Menynyi megszürt, ellágyult zajongás! Minden este lehet így ülni, — bénultan, feledésbe-esetten, kielégülni álomtörténekekkel, álompartnerekkel, — holtigtartó magányban. Ez is elég talán. Kert, illatok, esték, — mozdulatlan, néma kis parasztházak gyöngysora odaát és ablakukban csöpp szurtos vaksi fények. „Nagymama!” szólt ki hal-kan a függőnyt szétvetve. „Mindjárt, mindjárt!” — hallatszott egészen különösen, mintha mélyen a kertből. Pedig itt a közelben suhogtatta a bokrokat. — Kinyújtotta könyökig meztelen félkarját, — harmat ült rá. A kertrácson túl, a téren a csorda ment át, — úszó, fehér foltok lassú sora ahogy átrémlik a sötétben, vibrálva a kerítés-lécek mögött. Nagy messziségek! Messzi hangok, lágy, nyújtott panaszos elbődülések! Milyen különös . . . „Nagymama!”

— Már itt! Jaj, megfázol, gyerek! Na gyere, lássuk! . . . Reszketeg, könnyű kézzel lazítja, tüzködi meg a hamvas rózsákat; az alacsony, nagy kontyba is egyet a szoborfehér nyakszirtre hullón. — Gyönyörű vagy, pompás! Hálát adhat az Istenének! — Na! Mariska már kész! Az meg talán kinn les már. Kalapot teszek, — menj, menj előre a kapuhoz, kedves! —

Lassan húzálja a hosszúszerű keztyűket és átlépdel a facifrás nyitott verandán. El korlátról le tudott ugrani kislány korában, fiúszilaján, repülő szoknyákkal, boglyas hajjal. — Kezével megsímítja a korlátot a homályban. A kapu előtt az ecetfa sűrű, fekete lombja! Embékezett rá csemetekorából még. A zárt uccaajtó rácsán okos, türelmes, váró szemekkel mozdulatlanul néz be a szép, nagyszarvú, fehér tehén. A lány kinyitja neki, félreáll. Az állat nesztelenül, nyugodtan lépdel át előtte és a keztyűs kéz megérinti egy percre fehérlő csipejét. „Virág, ne!” Enyhén és egyszerűen rezeg ez a szó, — mint az összebékülés. Miért? Egy pillanatig vár a küszöbön még, aztán kifordul.

A patika előtt, az akácos padka felől inálva siet elébe valaki. A fiatal Barthos. Lihag és alig áll meg a lábán.

— Klári nagysád! Képzeld, egy ilyen bolond! — Hallatlan bolond! — Az új főnök, gondolja csak . . .

— Mi baja? •

— Semmi, — azaz, nem tudom. Az bolond. Elutazott.

— El — — Bólyai?

— Igen.

— Mikor? Miért?

— Most mondja épen a laboráns. Délben, hogy borotválkozni kezdünk a segédszobában, kezdett mondogatni valamit. Nagyon sápadt volt, a keze, reszketett. Hogy ő nem aludt egész éjjel, hogy nagyon boldogtalan. — Kacaghattam volna, — de csak beszéltem, hogy Klári nagysám mint vonzódik hozzá. Akkor mondta, — a hiba őbenne van, Hogy ő méltatlan, — ő nem is élnivaló! Söhajtozott. Később megint mondta, hogy ha az ember egy nőt annyira nagyra tart, hogy reszket mellette, és alig jut szóhoz, — ha olyan nagy hatással van rá, hát hogy merhesse magához láncolni? És ilyeneket. És hogy ő fél és ez gyorsan jött, nincs tisztában magával. De máskor is szokott így össze-vissza beszélni és amit gondol, — mind kimondja előtte. Hát csak hagytam; — mondtam, jó volna egy kis alvás a muri előtt. Ozsonnakor otthagytam, — a nyakkendői közt turkált, én bementem az irodába a dívánra. — Akkor úgy látszik, mindjárt összecsomagolt, mint valami tolvaj, olyan sietve, — a laboránst titokban küldte előre a kispakkal Kramplihoz, hogy a kocsit kibérelje tőle. Ő úgy szökött utána; a soósi állomást mondta a svábnak. A fiúval küldte nekem levélben a kulcsokat és hogy két hétig nem jön . . .

Az ámulatban, a megriadásban észrevétlen gyűlt köréjük a család. Nem láthatták egymás arcát a sötétben. — Nagymama nem értette meg, újból akarta kezdeni, de a bácsi nyersen, förmedve szólt rá. Egy pernyi némaság megint . . . „Gyönyörű komédia!” mondta Mariska sivár, kimerült hangon.

Klári hátrább állt tőlük, nekitámaszkodott az akáctörzsnek és hallgatott. Ebben a különös percben egyszerre így érezte, váratlanul, de csaknem nyugodtan a tőlük-való nagy idegenségét! Elkülönült. Most mintha köze sem volna az egészhez, mintha nem ő vele történe. Sőt gúnyos kárörömmel vette észre, hogy teszik most nevetségessé

mind magukat az idegen, a segéd előtt. — Barthos megérezte, valami ürüggyel betért a gyógyszerértárba.

— Ezt szépen megcsináltátok! — fakadt ki akkor a férfi. — Istenit . . . Nemhogy hagyátok volna! Megmondtam . . . és mennyi ember tudja!

— Hagyd, hát mi bajod veled? — csitította Mariska az urát. Mi mindent megtettünk, minket nem vádolhat senki. Nem a mi dolgunk! Mi megyünk innen.

— De ez nem maradhat ennyiben! — tördelte nagymama gyámoltalanul, hüledezve.

— Még csak az kellene, — toppantott a patikus haraggal. — Már most vége legyen . . .

— Nem kell aggódní — szólalt meg akkor Klári csendes hidegen és a hangja furesa fölénye kényelmetlen volt e pereben. — Holnap megyek, — természetesen. Reggel jókorra kérem a kiskocsit, bácsi!

— Ahogy gondolod! . . . Miért jókor reggel?

— Aludd ki legalább magad! — nyögte nagymama csaknem sírva. Mariska döntött.

— Ha úgy akarja! Korán nincs olyan hőség. Mi is utazunk holnapután.

Kellett volna még, hogy mondjanak valamit, de nem tudták hol kezdeni. Csaknem mind gyűlöltek egymást e pillanatban. Klári egyszerre felkacagott, hakan libegte, gúnyos-kurtán.

— Hanem — a bankettől le ne késsünk! Várnak!

Bekiáltott Barthosért és előre indult a keskeny fapadlón. Egyesével haladtak utána némán. Érezték az első perenyi, ösztönös, csúnya ridegség szegyenét — és hogy most nincs idő jóvá tenni, magyarázgatni. És a vége úgyis ez! — Klári sietett, messzire hagyta őket. Mintha megkönnyebbült volna váratlan valamitől; bár nem is gondolkodott még, — de érezte, hogy valami most lehull róla; talán minden, — idegen, közeli sorsok, kötelékek, a múlt. Most, lám, világos ez; az ember senkinek sem okoz igazi fájdalmat, gondot, akármit végez is az életéről, — maga ura, — a véreitől legalább szabad az ember. Most kihullt az érdekeik láncsorából; — holnap mehet, világnak bocsájtják idegenen . . . Fájt-e ez, rosszabbat jelen-e ez a sorsfordulat, — még nem tudta eldönteni; de minden érzése határozott volt, oly biztos és hideg, mintha évekkkel mögötte volna az iménti epizód. Ízetlen kis kaland; de nem is nagy dolog! Milyen együgyűek, komikusak voltak benne mindnyájan! . . . Most mi lesz? Majd elválik, — valami csak lesz, — de egyelőre végig csinálni most már ezt a buta, falusi bankett-komédiát. Érdekes szenzációul azoknak ott a dombról.

A sarkon megállt, hogy bevárja őket és látta még a szép magas házat, a két lámpást Aesculap kopott relifje előtt; és ott sötétellett a keri lomb. A fák, a lugas, — jószagú, kedves szobák! Hogy most már . . . Nem, még nem szokta meg ezt a gondolatot! És a nyugalom, a csend, az álmok, — az apróra kidolgozott, finom álomszövedések,

amiken el lehet babrálni egy tétlen letompított életen át. — Mértföldnyi messzeségre tőle az iménti óra. Most majd érdes, komisz és küzdelmes bizonyosságok lesznek. Hol, hogyan? Megint megindult egy lámpátlan uccaközön át, lába öntudatlanul kereste a biztos utat, mintha ismeretlen homályban járna, egyedül, süppedő talajon. Kis széláram jött szembe.

— Húzd össze a boát, meg ne hülj! — hangzott messziről az öreg-asszony reszketeg szava, elveszön a fordulónál, — megadóan, reménytelen.

Kafka Margit

Angol—amerikai ellentétek a második világháborúban

Az U. S. A., felemelve a fegyverkivitelről a sorompót, ebben a most folyó háborúban Anglia és Franciaország oldalára állt, éppúgy, mint tette az első világháborúban.

Amerikának az első világháborúban Británia oldalán való részvétele, az akkor fennálló körülmények között a legjobb mód volt az amerikai monopol-tőke részére, hogy meggazdagodjék vetélytársa — Anglia rovására, hogy megerősítse nemzetközi helyzetét az utóbbi rovására és elsősorban Britániának az amerikai kontinensen való helyzete rovására. Az amerikai monopol-tőke a most folyamatban lévő háborút is ki akarja használni, hogy politikai állásait megerősítse az amerikai kontinensen, Anglia kárára, hogy mindenkifölött kihajtsa azt az amerikai földrész országaiból és aztán a földteke többi részéből és hogy befejezze azt a politikát, amit az USA oly eredményesen kezdett meg az első világháborúban

Mik voltak az első világháború eredményei az amerikai monopol-tőke szempontjából?

(a) Az amerikai monopol-tőke nagyon gazdaggá nőtt az Angliának és Franciaországnak szállított hadikellékekből. Az összes amerikai részvénytársaságok teljes profitja 1916—1918-ban évi átlagban csaknem 5000 millió dollárral volt több, mint az 1912—1914-es időszakban.

(b) Az estente-nak való hadikellékek szállítási eredményeként, nagy emelkedés állott be Amerika aktív kereskedelmi mérlegében. A kivitel többlete a bevétel fölött 18.000 millió dollár roppant öszszegét mutatta. Hogy ezt a többletet fedezzék, Británia tőkeesei kényszerülve voltak, hogy visszaadják az USA-nek amerikai biztosítékai jelentékeny részét, hogy roppant mennyiségű aranyat küldjenek Amerikának és végül, hogy nagy kölcsönöket szerezzenek az USA-ben. Így, míg előzőleg az USA volt bizonyos fokig Angliától függő adós, a háború után Amerika lett Anglia hitelezője.

(c) Míg a háború előtt a brit tőkebefektetések Kanadában és Latin Amerikában több mint kétszeresét tették ki az amerikaiak-

nak, 1929-ben az amerikai befektetések teljes összege másfélszer annyi volt, mint a brit tőkebefektetések.

A külföldi piacokért való küzdelemben, ami különösen éles jelleget öltött az amerikai kontinens országaiban, az USA lényegesen megjavította helyzetét Anglia rovására.

Az USA beviteli része a Latin Amerikai országokban 23.7 százalékról 33.3 százalékra emelkedett, míg Británia része 20.1 százalékról 13 százalékra esett.

Mihelyt az európai háború elkezdődött, az amerikai finánc-tőke offenzívát kezdett arra nézve, hogy európai versenytársait és elsősorban Angliát kihajtsa a délamerikai piacokról.

Az USA minden állami ügyosztálya támogatást ad az amerikai finánc-tőke azon igyekezetének, hogy az európai tőkésekét kihajtsa Délamerikából. Rooseveltt az államhitelek többszáz-millió dolláros emelését követelte a kiviteli és behozatali bankok részére abból a szempontból, hogy finanszírozzák a Délamerikába való kivitteleket. Hasonló követelést terjesztett be az Amerikai Kereskedelmi Bank.

Anglia ellenállásával kapcsolatban a National City Bank novemberi Bulletinje a következőket írja:

„Tévedés lenne azt képzelni, hogy Anglia könnyen fel fogja adni latin-amerikai piacait . . . Nagybritánia tovább gyorsítja szövészeti termelését és azt mondták brit körökben, hogy a hatóságok készek minden kiváltságot megadni a kiviteli kereskedelemnek, az ipar többi ágaihoz viszonyítva, a hadiipar kivételével, hogy külföldi pénzre tegyenek szert és hogy ne veszítsék el teljesen a kiviteli piacokat.“

Oly kis idő telt el még az európai háború kitörése óta, hogy az amerikai tőke még nem tudta minden küzdelmi módszerét alkalmazni. De már novemberben is 33 millió dollárra növekedett az USA délamerikai kivitele a tavalyi 23 millió dollárral szemben, ami több, mint 40 százalékos emelkedést jelent. Kanadába való kivitele hasonló mértékben nőtt.

Ugyanakkor a latin-amerikai országokban lévő amerikai tőkebefektetések kezdik kihajtani a brit befektetéseket. Így például az Amerikai Acél Tröszt engedményt tudott szerezni Braziliában vasérc feldolgozására, amit 20 évvel ezelőtt egy brit társulatnak adtak, de amely azt nem használta fel.

Az USA-nak Nagybritániával a békeidőben is aktív kereskedelmi mérlege a háborúval kapcsolatban még messzebb ment az USA előnyére. Annyira, amennyire Británia a háború miatt levágta árú kivitelét, arra kényszerült, hogy minden hónapban jelentékeny összegeket küldjön az USA-nak aranyban vagy biztosítékban.

A pénz-háborúban az USA máris nyert egy győzelmet Anglia fölött. Az úgynevezett sterling-blokk összeomlott. Amaz államok többsége, melyek pénze, szeptember előtt, a font-sterlinggel volt összekötve, feladták sterling-alapjukat és a dollárhoz kötötték magukat.

Az első világháború alatt megkezdődött az értékek — arany és biztosítékok — repülése Nagybritániából az USA-be. A brit kormány követelte a külföldi biztosítékokkal bíró brit tőkésektől, hogy szolgáltatassák azokat be, hogy az USA-be küldjék. Az amerikai tőkések máris számítgatják, hogy milyen tőkebefektetéseket vehetnek el Nagybritániától a háborúval kapcsolatban.

Az amerikai monopol-tőke kinyújtja csápjait nemcsak az USA-ban lévő arany és brit tőkebefektetések felé, amik a háború után megmaradtak, hanem más amerikai országokban lévő brit befektetések felé is. A britek tulajdonában lévő amerikai értékek eladása oly méreteket öltött, hogy nem ritka a newyorki tőzsdén ezen biztosítékok napiértékében súlyos esést látni.

Ha az európai háború kihúzódik, az USA monopol-tőkéje ki fogja űzni a brit tőkét azon állásaiból, melyeket eddig még Británia tartott a dél- és közép-amerikai országokban.

Amerika küzdelme Británia ellen nincs a gazdasági mezőre korlátozva. Az USA dolgozik azon is, hogy Angliát politikai nyomás segítségével is kihajtsa Latin-Amerikából. Ennek elérésére a fő eszköz az úgynevezett pán-amerikánizmus: minden dél- és közép-amerikai állam felsorakoztatása az USA hegemoniája alatt. Ez a folyamat a legkülönbözőbb módon történik, de ugyanakkor nagyon határozatlan formákban is — Monroe-elv, pán-amerikai konferenciák, 500 kilométer széles semleges zóna létesítésének az eszméje amerikai kontinens körül, minden pénznek a dollárhoz kötése és más hasonló törekvések.

Emellett, mint az első világháború után történt, az amerikai imperializmus a latin-amerikai brit és francia gyarmattulajdonok átruházását követeli, akár mint a brit adósságokért való kárpótlásképpen, akár megfelelő pénzbeli fizetésért.

Varga Jenő

Pilisi Sándor szalmát kér

Hideg szél süvített be a rossz, egyes ablakon. Pilisi Sándor felébredt. Világos volt már. A feje fázott az ablakon besivítő szél-től. Felesége nyitott szemmel feküdt mellette és szótlanul bámult a plafonra. Pilisi beljebb húzódott a dunnálya. Olyan hideg volt a szobában, mint a jégveremben. Három családjuk volt. A szoba másik felében feküdtek egy rozoga ágyon.

Pilisiné felült, az urára nézett. Tekintete hideg volt, mint a szoba. Pilisi észrevette, hogy haragszik. Tudta is, hogy miért. Nincs tüzevaló, már egy teljes hete, hogy nem fűtöttek.

Felkeltek. Gyorsan magukra kapkodták ruhájukat. Hallgat-tak mindketten. Pilisi leült a kemence mellé.

— De hideg van — mondta kisvártatva s fázósan összehúzó-dott. Feleségére nézett, akinek ráncos arca kipirosodott és hara-gosan kiabálni kezdte:

— Hideg van, hát igen hideg van! Már egy hét óta azt haj-

togatod, hogy hideg van, de tüzrevaló után nem nézöl!

— Hát hogy' néztek, mikor nincs pénzünk — vágott közbe Pilisi indulatosan.

— Menj dolgozni! De te nyáron se nagyon kapsz munkát, nemhogy télen kapnál — válaszolt az asszony és hangja sírásba fulladt.

Pilisit előntötte a méreg. Hiszen dolgozna ő télen-nyáron, ha kapna munkát! Ő is érzi! a hideget, ő is fázik velük együtt!

— Most mit bógsz?! Tehetek én arról, hogy nem kapok munkát?! Öklével dühösen az asztalra csapott. A gyerekek ijedten bújtak össze az ágyon.

Pilisiné a kuckónak fordulva tovább sírt.

Az ember kirohant az udvarra. Az ajtót erősen becsapta maga mögött.

Kint hideg szél sívított. Fázni kezdett. A metsző hideg lecsillapította. Érezte, hogy nincs értelme a veszekedésnek, ezzel úgyszem lehet a bajon segíteni! Visszament.

Pilisiné szemét törölgetve öltöztette a gyerekeket, akik didegve beszélgettek egymással és arcuk csupa kék volt a hidegtől.

— Kimehetnél a Hegyi Pista bácsiékhoz, oszt kérhetnél egy kocszi szalmát! — szólt az asszony. — Majd ledógoznánk tavaszra, vagy pedig kifizetnénk!

Pilisi nem válaszolt az asszony szavaira, csak gondolkozott. Tényleg, kimehetne! Hiszen ott aratott a nyáron, talán nem utasítják el. No, meg Hegyi Pista bácsi jó embernek látszott! Megnyugodott. Mintha a szoba levegőjét is melegebbnek érezte volna! Fűtötte a remény és a bizakodás, hogy lesz tüzrevaló.

Megreggeliztek. Pilisi elindult. Messze volt a tanya. Tizenöt kilométerre a várostól. Mikor a város szélére kiért, térdig érő hóban kellett gázolnia, sehol sem volt csapás. A cipője csonttá fagyott. Még fele úton sem volt, a lábát már nem érezte. Messze volt a tanya, de még messzebb is elment volna, csakhogy tüzrevalót kapjon. Sokat fagyoskodtak már egy hét óta a hideg szobában.

Lassan elérte a tanyát. Cipőjéről a gangban leverte a havat. Szinte kopogtatás nélkül lépett a szobába.

— Aggy Isten! — köszöntött be.

— Aggy Isten! — felelte Hegyi Pista bácsi a kemence mellől. — Hát te mijáratban vagy, öcsém? — kérdezte meglepődve. Pipájából hatalmas füstfelhőket engedett szét a szobában.

— Hát megnézem már, mit csinálnak kendtek ilyenkor télen — válaszolt Pilisi, kerülgetve jövetelének okát.

Az öreg csak szuszmogott, nagy hasa le-föl zötyögött a szuszogástól.

— Úlj le! — mondta Hegyi — pipaszárral a padkára mutatva. Már kezdte sejteni, hogy Pilisi kérni jött.

Pilisi tétovázott. Percről-percre halasztotta mondanivalóját. Lassan felmelegedett. A kemence meleg volt, szinte süített.

— Hát Pista bátyám kérdezni gyüttem, — kezdte végül rekedt hangon, minden szót úgy kellett kierőszakolni magából —

hogy birna-e kend egy kocsi szalmát adni? Majd ledógoznánk vagy kifizetnénk a nyáron, ha lesz kereset!

Hegyi sokáig hallgatott magába mélyedve. Majd kis idő múlva kivette a pipát a szájából és vontatott hangon megszólalt:

— Hát, öcsém nem bírok, mer hát kő nekünk is. Meghát nem is szoktunk előre adni senkinek! Ezzel a pipát újból a szájába vette és elkezdett pöfékelni.

Pilisi rámeredt az egykedvű öregre. „De nézze, Pista bátyám . . . — akarta mondani, — már egy hete nem fűtöttünk!” De csak hallgatott. Hideg verejték ült a homlokára, amelyen mély redők futottak végig, „Bár ki se jöttem volna!” — gondolta magában. Egész testében reszketett, nem tudta, hogy fázik-e vagy melege van. Készülődni kezdett.

Hegyi kikísérte a gangba.

— Látod, öcsém nekünk is kevés a szalmánk — mondta és rámutatott pipa szárával egy tizenöt öl hosszú kazalra, amely ott terpeszkedett a tanya udvarán.

Pilisi nem szólt semmit, csak hallgatva bólogatott. Elkészönt. Elkéseredve vágott neki újra a hónap. Az öreg dörmögött még valamit a pipaszár mögül, de ő már nem értette. Csak ment, mint akit kergetnek, folyton maga előtt látva a hosszú szalmakazlat, amelyet ő kaszált le s amelyet ő tetézett be nagy gondnal, hogy be ne ázzon. Lassan eltűnt mögötte a fehérség, a tanya, a szalmakazal és Hegyi Pista bácsi zötyögő pocakja a meleg kemencével együtt. „Az ő arca nem kívül meg a hidegtől, mint a mienk.” — gondolta magában bosszúsán és fagyos cipőjét fáradtan emelgette a hóban.

Ősz Szabó János, földmunkás

Búzavirág kövek közt

*Rozsdamarta füvek és gyötört halvány fák közt,
Hol a kisgyermek arca is öreg,
Kék virágokat a napsugár fűrészt,
Mellette szikstól fehérek a holt kövek.*

*Bús házfalak nyúlnak a sápadt égig,
Itt minden levegőért, szépségért kiált,
S szégyenlős halkult kékséggel kéklík
A mezőkről szökött, nevetős búzavirág.*

*Behemót gazda az úton lomhán gázol át,
A virágra ropogós csizmával rátapod —
De titkos remegéssel nézik a mezők csókját
S megállnak a siető réti mezitlábások.*

*Kicsi kék virág. Rácsillan a szekeres nép szemé.
Vénülten, fáradtan a külváros népe
Úgy nézi, mintha mindig föld alatt tengene
És már azt se tudná, hogy a virág szép-e?*

LATAK ISTVÁN

Világszemle

★

Hány új előfizetőt szerzett lapunknak ?

★

Az olasz félsziget csizmához hasonlít és még a jó csizmának is lehet az a rossz tulajdonsága, hogy szorít. Csak, aki csizmát hord, értékelheti igazában a jól kitaposott csizma előnyeit. Az olasz politika meglehetősen kitaposott utakon halad. Mindeddig tehát nem nagyon szorította a csizma. Béke idején „az európai egyensúly érdekében“ mindig a kontinens nagyhatalmi csoportjához (francia és angolelleses) tartozott. Így volt ez az első világháború előtt. És a második világháború előtti békekorszak ugyan csak ebben a helyzetben találta Olaszországot. Az 1914-es esztendő a központi hatalmak csoportjában találja és az 1939-es esztendő meg sem lepődött azon, hogy Olaszország a tengely tagja. Eddig a csizmával nem volt semmi hiba. Kitért a háború és Olaszország, akárcsak 1914-ben, semleges maradt. Közeledik azonban az idő, amikor ki kell lépni — és most kezd a csizma szorítani.

Az Appenin félszigeten mindenről beszélnek, csak a csizma szorításáról nem. Olaszország — és ez a kijelentés valamilyen formában naponta felhangzik — nem fogja tűrni, hogy Oroszország megvesse lábát a Balkánon. Beszélnek azután a Földközi tengerről, a Közelkeletről, Magyarországról, Jugoszláviáról, Bulgáriáról, Romániáról, de nem beszélnek a szövetségesekről és hallgatnak Németországról, arról, ami nyomja őket. Olaszország nagyhatalom a Balkán felé, nagyhatalom Magyarországra felé, de nagyon is kishatalom az angolok és franciák felé.

A Földközi tengert, melyben az olasz „élettér“ terül el, kele-

hiszem, nem is fognak — még a Népszövetségnél sem — a németek ellen tiltakozni. A németek, mármint a hitleri Németország, úgyszólván az anyatejjel, melyet a szövetségesek emlőiből szoptott, szívta magába ezt a hatásos, eredményre vezető módszert. A náci sakkgárda a Rajna megszállásával próbálta ki ezt a lépést az európai sakkmezőkön. És a lépés nagyszerűen bevált. De bevált Ausztriában és bevált Csehszlovákiában is. Pedig ez a mező akkoriban francia, csehszlovák és orosz figurák kereszttüzében állott és csak a tisztességben megőszült, esernyős Chamberlainnek, a nagy játszmacs nagy tudorának sikerült olyan húzást felfedeznie, mely a már felcseperedett sakk mestereknek biztosította a játszmacsát. A legújabb sakk-szakirodalomban müncheni látglépésnek nevezték el a játszmacsának ezt a fordulatót.

A hiba csak ott van, hogy akármelyik oldalról is várnak a semlegesek segítséget, helyzetük mindenféleképpen gyalázatos. Nagy a gyanúm és ebben a gyanúban sokan támogatnak engem, hogy a háborús államok politikusai és hadvezérei idegen földön szeretnék megmutatni hadseregük roppant vitézségét a bámuló világnak. Ma nem az a semlegesség, ami valamikor volt, a jómód lehetősége, a sértetlenség biztonsága, az okosság kivonata. Dehogy. Ma a semlegesség az államfőtől az utolsó polgárig gondot jelent. Szinte rosszabb a helyzetük, mint a hadviselő feleknek. Egyrészt megnövekednek a hadikiadások, másrészt csökkennek — főleg a tömegek részére a jövedelmek. A bizonytalan holnap ráfekszik az emberek lelkiületére és máról-holnapra — Dánia és Norvégia példája mutatja — az ország harctérré válhat. De milyen harctérré? A három háborús állam kíméli egymás városait és polgári lakosságának életét, de bizony könyörtelen bombaesőt fog hullatni a semlegesek városaira, ha azok háborúba sodródónak.

Anglia északon fogantatosított intézkedéseire a németek Dánia és Norvégia katonai megszállásával válaszoltak. Ki sértette meg a semlegességet? Mindkettő. De talán Anglia egy kicsit meg is előzte Németországot. A semlegesség különben is nagyon kétesértékűvé vált. A nagy hatalmi érdekek összeütközésében elkerül-

hetetlen a semleges kisállamok felmorzsolódása. A helyzet — ahogy ez az első pillanatban látszik — az, hogy az angolok kikényszerítették a németeknek ezt a lépését és a németek fájó szívvel bár, de megtették. Ha sikerül megtartani az északiak semlegességét és békés úton biztosítani a vasérc-utánpótlást, a náciak semmiesetre sem gondoltak volna erre az elkeseredett lépésre. A vállalkozás meglehetősen veszélyes. A front ugyanis kiszélesedik és olyan hosszú szakaszon tartani az arcvonalat, mint amilyen a norvég partvonal, még hozzá ellenséges lakossággal a háta megett, egyetlen hadseregnek sem a legkellemebb.

Az angolok számításának első része bevált, De csak az első rész. Mert London körülbelül így képzelte el: ha sikerül Németországot északról zár alá venni és meggátolni a vasszállítmányokat, az ország gazdaságilag összeomlik; ha Németország az északi blokádra fegyverrel válaszol, azaz bekövetkezik az, ami be is következett, sokkal nagyobb támadási felületet nyújt az ellenségnek, mint eddig, stratégiailag kedvezőtlenebb helyzetbe kerül és lehetőség nyílik arra, hogy katonailag alul marad. Tulajdonképen tehát mind a kettő német vereséggel járna.

A terv első része bevált. Németország a fegyverhez nyúlt. A kérdés most az, hamarosan be tud-e rendezkedni Norvégiában és meg tudja-e vetni ott is biztosan a lábát.

Az új északi vállalkozással kérdésessé vált Belgium és Hollandia sorsa is. Ha már a semlegesek és semlegesség likvidálásáról van szó, sorra kell, hogy kerüljön ez a két semleges ország is. Külszínre Németország szegte meg legkézzelfoghatóbban a semlegességet. Ennek hangoztatásával a szövetségesek majd valószínűen jogot formálnak arra, hogy a Németalföldet megszállják, ha ugyan Belgium és Hollandia „saját jószántából“ nem helyezi magát a szövetségesek „védnöksége“ alá.

1940. április 10.

Révész Illás

Figyelő

A vojvodinai dolgozó nők egészségügyi helyzete a gyáripárban

Az elmúlt világháborút követő évek gyorsított gazdasági életüteme a gyáripár bizonyos mértékű kifejlődéséi eredményezte a Vojvodinában is. Ezzel a fejlődéssel egyre nőtt a gyáripárban foglalkoztatott női munkaerők száma. Új, számottevő és eddig ismeretlen gazdasági réteggel bővült így ki a vojvodinai dolgozó nők társadalma, amely addig jóformán csak a mezőgazdasági és cselédi élet terén érvényesülhetett. A gyárak megjelenéséig, mint kereseti forrás, mint elhelyezkedési lehetőség, úgyszólván csak ez

a két foglalkozási ág állt a nők rendelkezésére. Előre kell bocsátanunk ezzel kapcsolatban, hogy a vojvodinai dolgozó nők számának jelentős megnövekedése, amely eddig korlátozott volt, nem csak annak a körülménynek tulajdonítható, hogy a gyárban előállított könnyebb textiltermékek csak a női kezek munkáját igénylik, hanem annak a körülménynek is, hogy a nő, mint igénytelenebb, kevéssel beérő, a már hagyományosan leértékelt munkaerő, a gyár számára csak hasznos lehet. haszonrátájának növelését teszi lehetővé.

Elvitathatatlan, hogy a női munkaerőnek a gyáripari termelésbe és általában a gazdasági élet vérkeringésébe való igen nagy mértékű bekapcsolódásával enyhült némileg a gyengébb nem munkanélküliségének kérdése. Tagadhatatlan, hogy ezáltal szerényebb néposztályaink, a kisiparos, kisparaszt- és földmunkásosztály leánygyermekének megadatott a lehetőség, hogy szerény keresetükkel saját maguk vagy szüleik súlyos anyagi helyzetén javítsanak. Azonban ez csak az egyik, a napos oldala a dolognak, a másik, az árnyoldal az, hogy ezzel egyidejűleg a vajdasági dolgozó nők egészségügyi helyzetének leromlása is elkezdődött. A legcsúnyább és legborzalmasabb népbetegség: a tüdőbaj férközött be soraikba és szedi áldozatait, különösen a fiatalabb női nemzedék között.

Noha egészségügyi statisztika hiányában pontos adatok nem is állnak rendelkezésünkre, gyakori esetekből tudjuk: sok-sok fiatal leányt ragad el a gyilkos kór a szövőgépek vagy a stoppológépek mellől, ahová a kényszerűség és nincstelenség parancsoló ereje láncolta őket még zsenge korukban. Nálunk Szentán pl. igen gyakran találkozunk az ember temetési menetekkel, amint tompa csendben vonulnak végig a város uccáin. Ha kíváncsian és meghatódottan érdeklődünk, rendszerint ezt a felvilágosítást kapjuk: „Szegény munkásszülők gyermeke, gyárilány, tüdőbaj végzett vele.”

Csak a felszín emberei nem látják vagy nem akarják látni a tragikumot, hogy milyen ijesztően nagy és kétségbeejtően emelkedik azoknak a fiatal munkáslányoknak a száma, akik már a sír szélén állanak, menthetetlenül, beteljesületlen anyasággal, kiáltó bizonyítékeként a gyár egészségügyi állapotainak vagy talán inkább annak az ismeretlen valaminek, amit mellveregetve társadalmi gondoskodásnak és felvilágosító munkának szokás errefelé nevezni.

A Vojvodinában élő magyarság és főképpen a magyar dolgozó tömegek sorsával, jövőjével a legszorosabban összefügg ez a kérdés. Efölött napirendre térni, ezt a megkívánt alaposággal mérlegelni fontos és a magyarság jövőjének szempontjából hálás feladatot jelent szociális úttörőink számára. *Mert nincs szomorúbb dolog, mint jövendő magyar anyákat, munkásanyákat látni így elsatnyulni, egészségileg degenerálódni és végül társadalmilag teljesen magukra hagyatva, nyomorultan elpusztulni!*

Miben áll hát itt a teendő? Nagyok, emberfeletti-e azok az áldozatok, amelyeket az itteni magyarság haladószellemű rétegei-

nek kell hozniok, azért, hogy ezeknek a szegény, halálraitelt munkáslányoknak helyzetén lényegessen segíthessenek? A legkevésbé sem! Törödni kell velük! A szociális gondoskodás és felvilágosító munka az egyedüli mód arra, hogy ez a súlyos kérdés életünkéből örökre eltűnjön, hogy társadalmunk nélkülözhetetlen egyedeinek, a dolgozó nőknek fennmaradása, egészsége emberséges élete biztosítva legyen. A legtöbb és leghathatósabb tennivaló ebben az irányban az, ha támogatjuk, közreműködésünkkel mindenütt elősegítjük vagy kedeményezzük kétszeres elnyomatásban élő sorstársainknak, a dolgozó nőknek mozgalmát, amely minden más mozgalomnál a legilletékesebb arra, hogy ezt, a volvodinai dolgozó nők életét és jövőjét károsan befolyásoló bajt, orvosolja.

Thurzó Lajos

A Nyugat útja

A huszadik század magyar irodalom-szellemé a Nyugatban alakult ki és zajlott le — mondja Schöpflin Aladár a „XX-ik század magyar irodalmáról“ írt könyvében, s ha e kötetben, irodalmi, irodalomtörténeti és esztétikai kérdéseken és megállapításokon kívül sokhelyt, főleg az új Nyugat ismertetése körül elfogult és személyi elvű szemléletről tesz tanúságot, a fenti kijelentés, a nagy Nyugatról, a „diadalmas“ Nyugatról, teljes biztonsággal és bátorsággal határozza meg a „fejedelmi“ Ignotus harcos irodalmi és kritikai folyóiratának jelentőségét és küldetését. Schöpflin Aladárt, könyve megjelenésekor, a régi Nyugat hagyományaiban nevelt és e tiszta irodalom iránti szeretetben élő hálás és különösképpen, éppen fiatal írók részéről, méltán érte sok tüzes támadás. Méltán, mert Schöpflin Aladár a régi Nyugatnak az indulóponttól híve, harcosa és a folyóirat hajdan vezérlő nagyjainak, ha politikában nem is, de irodalomban és irodalompolitikában bajvívó társa volt és a küzdelmes éveket az értetlenség, idegenség és idegenkedés, a sovíniszta, szűkagyú esztétika és a sajátos magyar politikának az irodalmat is politikai szempontból pórázra fogó, kaszinós, úri és kiváltságosan történelmi osztályú merdebe terelő iránya és nyomása elleni harcban együtt élte velük.

Az idők fordultával azonban — és erről Schöpflin könyve tanúskodik — a Nyugat szellemének irányfordultával, s mondjuk ki egyenesen (mert erről lesz szó), a Nyugatnak Babits kezébe jutásával, ítélőképességét és készségét erősen befolyásolja a megváltozott folyóirat. S ezen keresztül az új politikai áramlatok is, amelyek, ha a politikában uralkodóak ugyan, de nem lehet, hogy az irodalomtörténetírót a három évtizeddel ezelőtti vívott harcok és elvek, tanúk és szereplők ismertetésénél *ma* befolyásolják. Különösen akkor nem, ha a kritikus Schöpflin *akkor* ugyanazt az esztétikát és irodalompolitikát hirdette, vallotta és terjesztette, mint azok akkor és azok *ma* is csak azt vallják, a régi hitű Nyugat szellemét és örökségét. Az új Schöpflin pedig az új Babits új Nyugat-ának szellemében, de a régiről szólván, az új Nyugatnak hódolva, a réginek életben levő némely írójával szemben, sőt a régi Nyugat politikai és társadalmi

szerepét illetően is a mai megalkuvás gyengeségébe burkolózik.

A régi Nyugat főképpen abban különbözött a mai Nyugattól, hogy politizált. Politikája pedig abban állt, hogy az irodalmat függetleníteni akarta a politika hatásától, a politikának irodalom-irányító szerepétől és a magyar politikának attól a törekvésétől, hogy az irodalomnak is megszabja, mi a magyar és mi az irodalom és mit szabad a magyar irodalomnak és mi elvetendő, mint kárhozatos, nemzetellenes, franciás, tehát erőtlén, magyartalan, dekadens. A Nyugatnak irodalmi politikája, irodalmi tisztessége és rangja az volt, hogy a politikának gyámkodása ellen tiltakozott, harcolt és a harcban programvállalás és hirdetés volt. A mai Nyugat a réginek megtagadta szellemét, amikor politikátlanná vált s ugyanakkor szélesen teret engedett a politika diktátumának, hódoltató kényének, ha nem is éppen a napi politika uralkodó, türelmetlen gyakorlatának. Az új Nyugat szellemisége zárt kör, anélly a régi, Osvátos Nyugattal ellentétben többé nem vallja, hogy: „minden sorának s vállalkozásának az a legfőbb törekvése, hogy mindenkit, aki író és mindent, ami irodalom, elismertessen ilyen gyanánt.“ (Ignotus: Író és közönség. 1909) A régi Nyugat elejétől fogva politizált; szükség szerint; támadások érték és védekeznie kellett; megjelenése a huszadik század elején a magyar irodalmat és politikát elburjánzó tunya és ostoba konzervativizmusban fellobbantotta a türelmetlenség, értelmetlenség ellenállását és felsorakoztatta az új magyar irodalmat és egyáltalán *irodalmat* jelentő Nyugat ellen minden rozsdás fegyverét és hadseregét. A hivatalosak, az Akadémia, a Kisfaludy Társaság, az uralkodó osztályok képviselői politikában, irodalomban, kritikában fringijukat rángatták és pozíciójukat védeni a magyar sajtóban szokatlan hangú pergőtűzet indítottak a „nyugatosok, dekadensek, hiszterikus költők“ ellen, kik a Nyugat lapjain a fülledt légkörben, a forró idők közeledtét, történelmi változásokat megérző és arra vágyó magyar rónákra európai ózont akartak bocsátani. Irodalmi modernségükkel, mely éppúgy tartotta a vérségi-faji kapcsokat a magyar irodalomtörténet nagy eleivel és a Halotti Beszéd-től kezdve a magyar nyelv ezeréves életének minden gyökerével, mint a haladó emberiség egyéb nemzetek kultúrájával, éppen a modernség, egy magyar reneszánsz üde erejével akart hatni a politikára, hogy abban is beköszönjön egy magyar humanizmus és az időszerűség parancsa alatt irodalmi, kulturális behatásra politikai, tehát állami, nemzeti reneszánsz.

Ha a régi Nyugat egyebet nem jelentene, mint azt, hogy Ady-nak volt a folyóirata, már ez is megjelölné a magyar irodalomtörténetben elfoglalt helyét s egyszersmind azt a parancsoló szükségletet is, hogy a Nyugat, valameddig Nyugat — bárkinek, még Babitsnak, az új magyar klasszicizmus legkiválóbbikának kezében is — politikák és mindennapi fegyverek és fenekedések, ékek és életek között, csak Ady örökségét őrizheti ereklyeként az időkön keresztül. Kegyeletből önnön multja iránt, mert Ady volt a támadások, aknaharcok, csúfoskodások céltáblája és Adyt védve, a Nyugat Babitsot is megteremtette és mert Babits a régi Nyugatot védve és miatta üldöztetve a

közös irodalmi és politikai arcvonalat is segítette, hogy a Nyugat „diadalmas“-sá váljék. Babitsnak, a költőnek nem az Ady irodalmi örökségét kell a hűséges harcos fegyverével védenie, — mert Babits ma egyedülálló költői orom — hanem Ady-nak politikai testamentumát, a radikalizmust, a „vont derekat“ a politikai élet kátyúi, bugyrai és szemetei között, a világnézeti magatartást, mert ezek a Nyugat hagyományai, mert csak ezen az úton vezethet a Nyugat útja; s ha nem ezt választja, megszűnt Nyugat lenni. Megszűnt, mert mindazt, amiért egykoron harcolt és amiért vádak, szitkok és szennyek érték, ma feledte és feladta azt a harcot és hitet, amellyel indult; s végül azoknak lett eszközévé és edényévé, akik egykor minden magyar átkot a Nyugatra szórtak.

Egykor a Nyugatnak küzdeni kellett a vád ellen, hogy nem magyar és írónak nem kell a magyar hagyomány. A főszerkesztő Ignotus akkor kemény tollal hadakozott: „a Nyugat s a Nyugatosok... szinte vallásos hittel, rajongással s szívóssággal ápolták, magasztalták... mindazt, mit a magyar nemzeti életének ezer éven át a multban szépirodalmat alkotott.“ Ha a mai Nyugat nem vállalja többé az Ignotus, Ady és a régi Babits Nyugatát — és nem vállalja, — nem jelenti-e ez, hogy három évtized múltán megcáfolja Ignotust és igazat szolgáltat az akkori basák' támadásának és ezzel letép minden babért az egykori diadalmas harcos Nyugatának homlokáról és azonosítja szellemi és politikai felfogását az akkori és mai konokok, kevélyek, tudatlanok és értetlenek rontó konzervativizmusával. A mai konzervativizmus miben sem különbözik a tegnaptól, nézőpontjai azonosak, ítéletei és szemléletei ugyanabból a minden szellemitől kiszondázott talajból fakadnak, — az új Nyugat új Babitsa talán fel sem ismerné a régi Nyugatban régi arcát.

Akik a régi Nyugatot hagyománytalanság bűnével vádolták, maguk sem tudták, mit jelentsen a nemzeti irodalmi hagyomány. Az ő fogalmaik szerinti hagyomány egy volt a megrekedéssel, egy ponton, mindenesetre magas szinten, de holtpontra való megállással és e szinten való vegetálással, mint jelképpel és tökéletességgel és erre való örökös visszaemlékezéssel. A Nyugat írói pedig, és akkor Babits és Schöpflin is és minden Nyugatos vallotta Adyval és Ignotusszal, hogy az irodalmi hagyomány folytonosság, a réginek megújulása és a fejlődés állandó és szakadatlan folytonossága, újjászületése. Az újjászületésnek járuléka a változás, ez a változás visszánéz a multba, de újjászületik a multban; a hagyomány nemcsak mult, hanem ma is és jövő is; a hagyomány élő valóság és nem megalvadt és megdicsőült mult. „Régi dicsőségünk hol késel az éji homályban?“ Hol késel, vagyis jöjj elő és mutass irányt a jövőre, élj tovább élő hagyomány! A Nyugat írói, ellentétben az ellenük acsarkodókkal, ismerték a multat, s tudták, hogy a multat a jövővel csak a ma kapcsolhatja össze; nem akartak megállni és kacagányt borítani az avult rétegek ködeire és fölöttük holtan zokogni. A Nyugat az életet hirdette és a nemzeti jövőt, hagyománytisztelete tisztább, életszerűbb, értelmibb, magyarabb és kurucabb volt, mint ellenfeleié, akik egy begyepesedett, kaszárnya-esztétika vallói voltak. Ebből politikát és

háborút csináltak a Nyugat körül. Emiatt üldözték a Nyugatot és íróit.

Ezeket igazolná az új Nyugat? S Babits? Azoknak szellemi és lelki utódai, akik akkor a Nyugatban veszedelmet szimatoltak, ma is élnek, ugyanabban a légkörben, műveltségben, törekvésben, álmokban, politikában, gyűlöletben és a régi bálványok között, de ma már hallgató beleegyezésével és szemethúnyó magatartásával mellettük áll a mai Nyugat.

A költő, aki örök csillagokra szegezi tekintetét, Babits, politikai divatok futó felhői után igazodnék? Vakmerőség volna ezt állítani és igazságtalanság a nagy költővel szemben.

A Nyugat első számától az 1918-as forradalom bukásáig az élő magyar irodalmat jelentette, Körülötte és benne zajlott le — mint Schöpflin is mondja — az egész huszadik századi magyar irodalom. Ekkor Ady meghalt és Babits élte át a magyar özönvizet. Ez döntötte el a Nyugat további sorsát.

Mindeddig a Nyugat — és ezt Schöpflin is az igazsághoz hiven hangoztatja — baloldali volt. Azzá lett a sajátos magyar viszonyoknál fogva, mert ilyenül született és ez volt irodalmi hitvallása és hivatása, de ezzé tette az „a merev ellenállás, mely a közvélemény túlnyomó többsége részéről ellenük nyilatkozott.“ (Schöpflin.) Eretnekek, átkozottak voltak írói. Ady halála után a magyar Sedánért bűnösöket kezdtek keresni. E bűnösök közé tartozott szellemi munkájáért a Nyugat is. „Nehéz helyzetbe került a Nyugat“, olvasóközönsége az ellenforradalom pörölycsapásai alatt elkábult és az irodalomban is az a politika lett úrrá, amely ellen a Nyugat eladdig sikerrel, sőt diadallal harcolt. A magyar összeomlásért, a nemzet halálós, új Mohácsáért fájó Babits megtépte ruháit, mardosó lelkiismeretvizsgálata alatt bűnösnek találta önmagát. Úgy érezte, hogy ő is elősegítette nemzete bukását. Csalódott — vallotta magáról — és bűnbocsánatért esdő szívvel, csapzott lélekkel tért vissza — úgy hitte — az elhagyott „régisavakhoz.“

Holott ekkor vált hűtlenné önmagához, mert nem visszatért, hanem elhagyta a „régisavakat.“ E tévedésnek nyomasztó hangulatában él és ír azóta Babits és e tévedésében irányítja az új Nyugatot — a régi ellen. A költő lelkének megpróbáltatásait a zivataros napokban ma már nem érthetjük és nem mérhetjük fel. A meghasonlott költő, aki felért az Olimpuszra, magával vitte a Nyugatot, egy minden ízében megváltozott lelkiségű Nyugatot, amelynek nincsen többé lelkisége. Az ő vezetése alatt vált a Nyugat politikátlaná, iránytalanná és többé nem irányítója irodalomnak, szellemi haladásnak. A megfélemlített Babits magas költői színvonalú, de az irodalom magas muzsikája mögött üresen csengő és csaknem korszerűtlenné, mert gyökértelessé vált Nyugatot irányít.

A régi Nyugat példázatos volt áldozatosságában, harcában s végül a bukásban, melyből még példázatosabban kelt életre, — minden nagy és jó magyar törekvést példázva — az új Nyugat, mintegy jelezve Ady küzdelmének végét és egy szent irodalomforradalmi mozgalom diadalát és megdöntését: az új Nyugat ráfordította a zárat a

kriptára, amelybe a századelő legszebb magyar szelleme hullott.

Babits felhúzta maga után a felvonó hidakat, fenn él az ormokon és búsan kérdezi Thomas Manntól: mi teszi őt harcosná, a tiszta művészet?

Harcosná? Ma? Hát ki legyen harcos ma, ha nem a tiszta művész? És erre Babits nem talál önmagában feleletet? Az új Nyugat új Babitsának nem lenne meggyőződése, mint Thomas Mannak, hogy „az a költő, aki ma emberies állásfoglalás dolgában az embernek a politikában felvetett létkérdésre megtagadja a választ, a szellem terén is elveszett ember.“

Vagy Babits így adja meg a választ? Az egyszer megrettent Babits nem tudja megtalálni „rég szavát“, a tiszta költészet és emberiség harcos szavát. Így „hajtani műve is megszűnik jó lenni, hogy szemünk láttára váljék porrá“, tévedésének és bűnének büntetéséül — az új Nyugattól a régi ellen.

Fekete Béla

Ember és természet

A Föld széptünetére szorul.

A Föld, melyen az emberiség lakik a természettől ügyszólván semmit sem kapott készen. Úgy néz ki a dolog, mintha a természet az ember létezéséről egyáltalán nem venne tudomást. Vagy érzi benne a leigázóját és azért támaszt neki, ahol csak lehet, nehézségeket?

A természet éli a maga világát a saját törvényei szerint, de ezek a törvények nem állanak összhangban az ember életfeltételeivel és amíg az ember a természet törvényeit nem tartja ellenőrzése alatt, addig a tudatlanság, babona, természetfelettség terjeszti penészes szagát.

Az ember azért a teremtés koronája, mert a természetet szolgálja, akarta tenni. Ebből a szempontból az élő lények között versenyen kívül áll.

Évezredek óta birkózik a természettel és ez a nagy ölfogás változatlan heveséggel tart még most is és még el fog tartani évezredekig, addig, amíg az ember a természetet tetszése szerint át nem alakítja.

Mily szegényes, keveset ígérő

volt a kezdet. Vadon és lakatlan az egész Föld felülete, tele titkokkal ismeretlenségekkel és itt áll az ember maga lassu lábaival, elég gyenge szemeivel, kicsi erejével! Egész fegyverzete a két keze, de mindegyiken a négy-négy egymás mellé sorakozó ujj és velük szemben a hüvelyk ujj. No meg a felfelé törő fej és a koponyában az agyvelő. Ezzel a fegyvertárral indul el az ember a Természet meghódítására!!

— Hosszú évezredek váltják egymást és lépésről lépésre javítja, gyúrja, átalakítja az ember a Föld felületét, hogy azt lakhatóvá tegye. Mily messze van a barlanglakás, a hőmérsékletet önműködőleg szabályozó palotától? A kivájt fatörzs a 80.000 tonnás nagy hajóktól. A szabad szem az égboltozatot átvizsgáló óriás távcsövektől? A barlangtól a forrásig vezető keskeny ösvény a világűrre vezető öszszefogó és behálózó utaktól és vasutaktól? Mi mindennek volt már eddig is az emberiség képes?

Ahol azelőtt lép és mocsár tevéstette a békák, csikbogár, szünyvögök tömegét, ott ma a világvárosok házerdeje pompázik és a há-

zak tetején megjelenik az antenna, az emberi szó hamarabb hallat-
szik a Föld tulsó oldalán, mint
ahogy a pásztorgyerek meghallja
gazdája hívó szavát a falu végén
elterülő legelőn. A hegyeket kapu-
nyitásra kényszerítettük és a ten-
gerek vize alá merülünk tenger-
alattjáróinkkal.

Óriási területeken zöldel minden
évben az emberi táplálkozáshoz
szükséges növénytenger és a föld
mélyébe szállnak a bányászok ez-
rei a benne elrejtett kincsekért.

De az emberi fejlődés egyre job-
ban kimutatja, hogy a Föld úgy,
ahogyan van, még az eddigi átala-
kításokat is tekintetbe véve nem
felel meg az emberi társadalom
követelményeinek. Nagy utat tat-
tunk meg eddig is, ki merné álli-
tani, hogy keveset végzett el eddig
az emberiség, de a haladás ereje
új kérdéseket vet fel melyek meg-
oldásra várnak. Ezek a kérdé-
sek szoros összefüggésben állanak
a további haladás lehetőségével. És
amilyen zürzavar uralkodik az
emberi társadalomban, nagyjában
u. a. a zürzavar az úr a Föld fe-
lületén is.

Csak példának hozom fel a Duna
és az Adriai tenger egymáshoz
való viszonyát. Minden porcikám-
ban érzem a Duna nagy vágyát!
Mily közel is folyik ő az Adriai
tegerhez! A Száva szinte magá-
val hozza neki az Adriai tenger
sós illatát! Egymásra vannak utal-
va, kellene egymásnak, egy viz-
rajzi területhez tartoznak, de a
Természet törvényei más utat ír-
tak elő neki. És ha a Fekete ten-
gerből az Adriai vizekre akar ha-
józni az ember mily nagy kerülőt
kell tenni. Az ember majd gon-
doskodni fog róla, hogy a Duna
régi álma megvalósuljon és akkor
a Fekete tenger is közelebb fog jut-
ni az Adriai tengerhez, a Száva
meg büszke lesz a jelentőségére,
hiszen végeredményben ő köti ösz-
sze egymással a tengereket.

A Föld felületén eszközölt vál-
tozások egyben fokmérői az akkori

kor műveltségének, iparának, ke-
reskedelmének, röviden az akkori
kor szükségleteinek és fordítva,
minél nagyobbak a szükségletek,
annál nagyobbak a Föld felületén
eszközölt változások. Vagyis a
Föld mindenkor szépítőintézetre,
idegen szóval kifejezve kozmetikai
szalonra szorul.

Ez a szépítő-intézet az emberi
társadalom, mely azonban nem tud
mindenkor a ráváró feladatoknak
megfelelni. A társadalom szükség-
letei, akarva nem akarva állandó-
an növekednek, ezek egyre na-
gyobbak, átfogóbbak lesznek és a
szépítő intézet vezetői, a minden-
kori társadalomnak vezető rétegei
nem tudják a kor kívánságait
teljesíteni. Ilyenkor maga a szépi-
tő intézet szorul átváltoztatásra
és a földrajzi átalakulást megelő-
zi a társadalmi, olyan réteg kerül
ilyenkor a társadalom élére, mely
az akkori szükségleteket kielégíté-
ni tudja.

Igy szorította ki a 18. és 19. szá-
zadban a polgári társadalom a ne-
mesi-hübéri társadalmat, hol for-
radalommal, hol lassú átalakítás-
sal. Egyes államokban még most
is élénken él ennek a letűnt társa-
dalomnak az emléke. Nemes, báró,
gróf stb. mind olyan címeket
és rangokat jelentenek, amelyek a
viselőknek vagyont, jövedelmet,
katalmat, szabadságot adtak.

A mai kor kérdéseit csak mun-
kával lehet megoldani. Utak vas-
utak, csatornák, lakóházak, vil-
lanyművek stb. átépítése, folyók
szabályozása, a tömegek jóléte, táp-
lálása, az emberi egészség általá-
nos emelése, az életkor meghosz-
szabítása stb. stb., a Föld felüle-
tének olyan átalakítását követel-
lik, hogy azt csakis a dolgozó tár-
sadalom tudja végrehajtani.

RUI

TERJESZD A JUGOSZLÁVIAI
MAGYAR DOLGOZÓK EGYETLEN
FOLYÓIRATÁT, A „HID“-AT!

Krónika

Angliában a munkanélküliek száma ez év március közepén 1 millió 121 ezer 213 volt. A hivatalos jelentés ezt a számot azzal a megjegyzéssel közli, hogy 1929 óta ilyen kevés munkanélküli még nem volt Angliában. Úgy vélik, hogy egy háborus államban, ahol a háborus gazdálkodás a termelésnek ugyyszólván minden ágazatát igénybe veszi, ahol a fegyvert fogni tudó embereket katonai szolgálatra hívták be, nagyon sokat jelent a még mindig több, mint egy millió főt kitevő munkanélküli sereg. Angliának talán éppen nem jelent valami nagy anyagi terhet ez az szám, de jelenti azt, hogy a termelés legnagyobbfokú igénybevételével sem képes megszabadulni a munkanélkülistől. Mi történik a munkanélküliekkel hírő háborús államokkal, ha egyszer majd leteszik a fegyvert, hazajönnek a katonák és a termelést ismét a normális szükségleteknek megfelelően kell lecsökkenteni?

Az olasz szenátus pénzügyi bizottsága április 1-én új törvényt fogadott el, melynek értelmében 8 milliárd lírával többlet bocsájtanak a pénzügyminiszter rendelkezésére, a katonaság megerősítésére és fejlesztésére.

Ugyancsak április 1-én került a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsa elé az 1940 évi költségvetési tervzet. A költségvetésről szóló beszámolót a költségvetési bizottság elnöke, Nikolajeva asszony olvasta fel. A bizottság a kormány által előterjesztett költségvetésben nagy változtatásokat eszközölt. A kiadásokat leszállította és a bevételeket felemelte, úgyhogy az államjövődélem 4 milliárd rubellel szárnyalja túl a kiadásokat. Érdekes, hogy a kiadások 25%-át fordítják kulturális célokra. A hadikiadások a költségvetés 32,5%-át teszik ki.

Az Egyesült Államok csendes-óceáni flottagyakorlatával kapcsol-

atban Hull kültügyi államtitkár kijelentette, hogy az USA érdekei megkívánják az amerikai flottának összpontosítását a Csendes Óceánon.

Egyes lapok nagy jelentőséget tulajdonítanak a most folyó csendes-óceáni flottagyakorlatoknak. A sajtó megállapításai igazoltak. Tekintsük csak a gyakorlaton résztvevő hajóegységek szokatlanul nagy számát, az óriási területet, amelyen a hadgyakorlatok folynak, rögtön tisztába jöhetünk, hogy stratégiai jelentőségük mellett ezek a gyakorlatok még elsődrendű politikai fontossággal is bírnak.

A japánok is rájöttek már ennek a nagyarányú manővernek nemzetközi jelentőségére. Lapjaik az USA ellenséges magatartásának demonstrálását látják a gyakorlatban. A japán-amerikai viszony mind jobban elmérgesedik. A japán kormány erőlködései, hogy létrehozza az új központi kinal kormányt és, hogy megerősítse helyzetét az ázsiai kontinensen, egyre nagyobb akadályokba ütköznek. Minden nehézség mögött ott található Washington keze. Az USA nem adja át egykönnyen pozícióit Ázsiában.

A német protektorátus alatt álló Lengyelországban új házassági törvény lépett életbe. A törvény a következő pontokat tartalmazza: 1) a német polgárok közötti esküvőket a nürnbergi törvények előírásai szerint kell megkötöni. Mindkét félnek németvérűnek és fajtisztának kell lennie. 2) A zsidók házasságot nem köthetnek. 3) a lengyelek közötti házasságok további rendelkezésig tiltva vannak. 4) Lengyel és német közötti házasság szigorúan tilos.

A nagy tökések lapok pénzügyi rovatában az a szenzációs hír jelent meg, hogy a párizsi börzén a cári időkben kibocsátott bakui orosz-rubel-részvények ára szédületesen emelkedik. Míg 1939 augusztusban 16 frankért korlátlan mennyiségben voltak e csodaszépen nyomtatott papírok kaphatók, addig ma

már 200 frankra szökött fel az árak.

Páris tele van cári orosz emigránsokkal, akik legtöbbje 23 estendő óta abban a reményben húnyja álomra minden este a szemét, hogy másnap a „régijó” cári békeidők hajnala ébreszti fel. A bakui olajrészvények áremelkedése arra mutat, hogy a párisi fehér emigráció és francia barátaiak hiu ábrándjai az elmúlt hat hónap alatt megtermékenyítették a börzspekulánsok fantáziáját. Az angol és francia kormányok háborús készülődése a Szovjet Unió ellen elég bizalmat gerjesztő egy csomó haszonra vadászó francia kispolgár számára, akik abban a hitben, hogy a bakui olajforrásokat sikerülni fog visszaadni a részvényesek „jogos” tulajdonába, most ész nélkül viszik a pénzt a börze feneketlen zsákjába.

Szegény, tudatlan francia kispolgár!

Néhány megdöbbentő adat:

A nincstelen magyar földmunkás ma, 1940-ben is 16 órát dolgozik naponta. (Ha van munkája).

A magyarországi statisztikai tudósító így ír erről:

„A sommásmunkások sorsa nem irigyelendő. Lakóhelyüktől távol dolgoznak s mind a maguk, mind a családjuk megélhetésének biztosítása nehéz feladat elé állítja őket. Elhelyezkedésük országszerte igen rossz, általában mindenütt istállóban, szalmán, minden elkülönítés nélkül együtt van felnőtt férfi, asszony, valamint legények és lányok. A tisztasági lehetőségek, a koszt és az ivóvízellátás is igen sok kívánnivalót hagy maga után, munkaidejük teljesen rendezetlen, 16 órát is dolgoznak naponta, nem részesülnek a szociális biztosítás áldásaiban sem...”

Ez év januárjában a sommásmunkások gyűlésre jöttek össze Mezőkövesden és egy határozatot fogadtak el, amiben a „magas” kormánytól tarthatatlan helyzetük orvoslását kérték, illő tisztelettel.

Többek között arra kérik a ma-

gyar élet és halál urait, hogy:

„az uradalmi gazdatiszták és gazdák szigorúan tartózkodjanak az Isten káromlásától és a durva, gyalázó kifejezésektől, valamint a munkásokkal való goromba és lealázó bánásmódtól.”

És az élelem?

„A friss gyümölcs fogyasztása a téli hónapokban az ország lakosságának 2 százalékára terjed ki csupán” — vallja be a hivatalos statisztika és a „Magyar Szemle” (Gróf Behlen Istvánék folyóirata, melyből az adatokat meritem) egyik cikkírója azt sürgeti, hogy: „kívánatos lenne a falu nincstelenjei között a téli hónapokban olcsó burgonyaakciót indítani”

Kitűnik tehát, hogy nemcsak gyümölcsből, hanem még burgonyából sem jut a magyarnak! Kénytelenek bevallani a nagy szégyent, hogy úgy a városi, mint a falusi akósság szegényebb rétegeinek tápláléka jórészt csak gabonaneműből és száraz főzelékekből áll.

Elismerik, hogy a kúszban tejből, gyümölcsben, zöldségben gazdag országban a nagy néptömegek tápláléka vitaminban rendkívül szegény.

Nyomor, megalázottság, látástól vakulásig való robot! A balmazújvárosi Bácsi Imre földmunkás új imaformát ajánl, amikor hozzászól a „Sabad Szó” című lap körkérdéseihez a földmunkásság helyzetének megjavítását javasolva:

„Mi munkások ugyis imádkozhatnánk: Uram szabadíts meg minket a régi robotos munkaidőnkől és munkabértől. Én földműves napszámos vagyok, az apám ezt hagyta rám örökül, ő is uradalmi cseléd volt egész életében, ő is, ér. is látástól vakulásig dolgoztunk. Ideje volna már, hogy végre a mi életünk is emberségesebb élet lehessen ezen a földön!”

És mennyivel különb nálunk a helyzet? Vojvodinra gazdag, fekete földje éppoly mostoha robotosaival szemben, mint a határon túl.

IDEGEN SZAVAK MAGYARÁZATA:

- Aesculap** = görög mondabeli orvos
altruizmus = önzetlenség
Börzspekuláns = tőzsdeüzerkedő
bulletin (bülten) = kimutatás, értesítő
Degenerálódás = csenevészedés
dekadens = hanyatló
Esz­tétika = szé­pés­zet­tan
entente (ántánt) = szövetség
epizód = kisebb esemény
eldorádó = éden
Gració­zus = kecses
Hegemónia = vezető hatalom
Kontinens = földrész
Ohligo = kötelezettség
- Olimpusz** = az istenek hegye a görög hitregében
Produktivitás = termelékenység
Reneszánsz = ujjászületés, megújulás
relif = dombormű
Sovinizta = túlzó hazafi
szenzáció = feltűnés
szuggeszció = sugalmazás
Wien = Bécs német neve
-
- Előző számainkban már gyakrabban közölt idegen szavakat a jövőben nem közöljük.**

A HID ELŐFIZETÉSI DÍJA :

Jugoszláviában:

Egy évre 50.—, félévre 26.—, negyedévre 14.— dinár.
Egyes szám ára 2.50 dinár.

Magyarországon:

Egy évre 6.—, félévre 3.25, negyedévre 1.75 pengő.
Egyes szám ára 30 fillér.

*Befizető lapunk üres tuloldalán kérjük fel-
tüntetni a küldött összeg rendeltetését*

A HID 58.297 sz. postatakarékpénztári csekkszámlijára küldje
előfizetését a mellékelt befizetési lapon!

*Az elmaradt előfizetési díjak a lapot és előfizetőinket egyfor-
mán terhelik. Ezért lejáratkor azonnal újítsa meg előfizetését!*

*Kéziratokat csak a portó előzetes beküldése mellett küldünk
vissza. Csak teljes névvel és címmel ellátott kéziratokat ve-
szünk figyelembe. Lapunkban megjelent minden egyes cikkért
írója felelős. Levelek és kéziratok Administracija i redak-
cija HID Subotica, pošt. fak 88. címre küldendők.*

„HID“ literarni časopis, izlazi dvaputa mesečno.

Odgovorni urednik i izdavač: Mayer Ottmar, Subotica,
VII. Kragujevačka 4.